Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ohel Yaʿaḳov ṿe-huh ḥibur na'eh ṿe-neḥmad ʿal maʿamerim tamuheh ḥidushe agadot ṿe-ḥidushe ṭeʿamim ...

Shapira, Yaʿaḳov Kahana
יעקב כהנא שפירא

Franḳfurṭ de-Odrah, 479 [1719]

VD18 10050418

מסכת יומא

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9381

Visual Library

הובר אל תקרא שושנים אלא ששוני' וגם שם צריך לומר שאינו קשיא לי' על הכששים שאחר שנתגלה בדיבור ראשון בששי' של דיבור שני להיכן אזל די"ל שבאמת הי' די בכששי' הראשונים שהרי לא כיון הכששי' כ"א להתעדן הנשמה ודי בכששים הראשוני' אבל על הדיבור קא קשי' לי' איך הי' אפשר לעולם להחזיק דיבור ראשון כולו בשלמו' ועו' אף דיבר שני שהרי שהיו עשרת הדברות ובין כל דיבור ודיבור דקדוקים וכו' וא"כ כל התורה הוא נחלק לעשרת חלקים והעולם הוא כולה אחד מג"א ומאתי' בתורה וא"כ אי אפשר הוא להחזיק חלק העשירי מהתורה וע"כ הוא כיון שדיבור ראשון הוא נתגלה ר"ל אף שקצת הדיבור הוא יכול להתגלות וא"כ דיבור שני להיכן הלך אלא שהעביר ה' רוח מאוצרותיו וכו' וזהו שא' אל תקרא שושנים אלא ששונים ר"ל שהיא היא שאמרנו דאילו שושנים היינו הכששי' אינו קשה כלום די"ל שנתגלה בששים בפי ערך העולם וזה הי' מספיק לכל הדברות אלא ששוני' שהוא הלימוד בעצמו עליו הוא אומר לפי שדיבור ראשון נתגלה וע"כ הוא אומר ששונים שהוא בעל פה וזהו המגילה וזהו אי אפשר לעולם להחזיקו וק"ל : ולפ"ז נ"ל שזהו הטעם שהארון הי' אינו מן המדה להראות לך שהתורה אף אלא מחזיק שהרי ארון שהוא רק תשמיש של ס"ת והוא אינו
מן המדה שאף שמקום שהוא
אלא הוא מחזיק את
הארון וכ"ש
בתורה עצמה
ק"ל :

פרק

שני שעירים שאלו את ר' אליעזר פלוני מהו לעה"ה א"ל לא שאלתוני אלא על פלוני מהו להציל כבשה מן הארי א"ל לא שאלתוני אלא על הכבשה מהו להציל הרועה מן הארי א"ל לא שאלתוני אלא על הרועה : א"ל ממזר מהו לירש א"ל מהו ליבם מהו לסוד את ביתו מהו לסוד את קברו לא מפני שהפליגן בדברים אלא שלא א' דבר שלא
שמע מרבו מעולם ע"כ המאמר

ובאור טעוס הוא אלא בשאלת התלמידים שאמרו פלוני מהו לעה"ב ופירש"י ע"ס ספק שהיה על שלמה בן דוד שאלוהו וגם בתשובתו של ר"א שאמר להם לא שאלתוני אלא על פלוני ופירש"י שהיה על אבשלום שאלתוני כן הוא ברש"י כמאה שר' אליעזר לא ידע על מי שאלוהו שהרי פירש"י שהיה על אבשלום שאלתוני וזהו הכל בשביל שלא פירשו התלמידים לשאול בשמו רק א' פלוני מהו לעה"ב וקשה לי למה באמת לא פירשו התלמידים שאלתם בפירוש ונ"ל לתרץ ואת הקושיא לבד עד דלא אתינא לכלל הדרוש והוא ע"פ דאי' בפי' שני דייני גזירות במסכת ראשונה אדמון ואבשלום היו דייני גזירות ופי' התוספ' אבי שלום צריך לגרוס ולא אבשלום משום דלמ"ד דס"ל אבשלום אין לו חעה"ב ואסור לאסקי' בשמי' ועיין בשבת פ"ק לענין שבנא אי גרסינן שבנא או שבנה משום דשבנא רשע הוה ועיין גם במגילה

ביאור השאלה' ביומא שאלו לר"א פלוני מהו לעו"הב א"ל לא שאלתוני אלא על פלוני מהו להציל כבשה מן הארי וכו' מהו להציל הרועה מן הארי וכו'

עופרן גרסינן ולא עפרון דעפרון רשע הוה ועו' שם יעקב איכא' וגרסי' התוספ' יעקב הכעי' ולא יעקב איכאי והכל הוא דשם רשעים ירקוב וע"כ אסור לאסקי' בשמי' דרשיע. וכה' אחר המיוחס שאי ושם רשעים ירקב א' ר"א דקבוצית ימלה בשמותם של רשעי' דלא מסקינן בשמי' וכו' ובריטב"א בשם תוספ' הא דנהגו לקרות שם בריקין בשם ישמעאל היינו משום דישמעאל עשה תשובה אי נמי שאני ישמעאל דהקב"ה קראו באותו שם ע"כ : ונ"ל אע"פ שהתוספ' דברו בלשון אי נמי תירץ א"ל הוא והוא דאהני לי' לישמעאל שעשה תשובה משום שהקב"ה קראו בשם זה או להפוך בשביל שהקב"ה ידע שהוא יעשה תשובה לכך קראו בשם ישמעאל ועכ"פ דאסור לאסקי' בשמי' דרשיע ולזה גם תלמידים שבאו בשאלתם אם הוא בן עה"ב או לא ושם שהוא באמת שאין לו עה"ב ואסור לאסקי' בשמי' וע"כ אמרו לו בלשון זה פלוני מהו לעה"ב ואף ר"א אמר להם בלשון זה לא שאלתוני אלא על פלוני ולא רצה לפרש שמו משום דס"ל באמת שאבשלום אין לו חלק עה"ב וק"ל :

ובכדי ליישב שאר דקדוקים והא לך חדא דקא' להם ר"א לא שאלתוני אלא על פלוני ומה בכך שלא שאלו אלא על פלוני והי' להשיב אם יש לו עה"ב או לא : ונ"ל ליישב באופן זה שהתלמידי' לא שאלה א' לבד שאלו מר"א דאילו שאלה א' הי' להם תירץ אך שהי' להם שתי שאלות ועל כל א' מהן לבד הי' לכן תירץ אך כשיבוא שני התירוצין יחד הם סותרין זא"ז ולזה דקדק רש"י לומר על אדם א' שאלו אם יש לו עה"ב ויש סותרין על שלמה בן דוד שאלוהו רוצה לומר אילו הי' שואל על אדם א' לבד בודאי שיש להשיבו אבל יש סותרין על שלמה בן דוד שאלוה ר"ל על שתי שאלות שאלוהו על שלמה אם יש לו עה"ב או לא ואם תאמר שיש תירץ על אותו שאלה לבד לז"א על שלמה בן דוד שאלוהו רוצה לומר שאותו תירץ יהא נסתר מכח שהוא בן דוד ויהי' קשה ממה נפשך אם יש לך תירץ על שלמה אך הרי הוא בן דוד ואז נולד לנו קושי' אחרת על דוד ואף שיש על דוד לבד ג"כ תירץ אך כשתבוא שתי תירוצין יחד או הם סותרין זא"ז ולז"א להם ר"א לא שאלתוני אלא על פלוני רוצה לומר שלעולם אין כאן כ"א שאלה א' על פלוני לבד ועל שאלה א' יש תירץ ואין כאן שום סתירה אף מכח שאלה השני' ולז"א לו מהו להציל כבשה מן הארי רוצה לומר שאם לפי דבריך אין כאן שתי קושי' הראשונות מכח התירוצין שאתן אך הרי לפי התירוצין שלך נולד לי קושיא אחרת מכורף אל הראשוני' ואז ג"כ שני התירוצין סותרין זא"ז א"ל לא שאלתוני אלא על הכבשה לבד ג"כ באופן דלעיל שאמיד התלמידים נתכוונו לשאול שתי שאלות ביחד ואז שיהו שני התירוצין סותרין זא"ז ור"א הוכיח לכן שאין כאן אלא שאלה א' לבד ואז יש תירץ בלי שום סתירה : ובהקדי'

מה דאי' פרק במה בהמה א"ר שמואל בר נחמני כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמ' ולא הי' לבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו כלבב דוד הוא דלא הוה אבל מחטא לא חטא אלא מה אני מקיים ויהי' לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלוקי' אחרי' ההיא לכדרבי נתן דר' נתן רמי כתי' ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכתיב כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוי אבל מחטא לא חטא הא הכי קא' הטו ללכת ולא הלך עכ"ל וקשה תמוה מאוד

כמדומה יותר מן הראשון חדא דקא' שלמה לא חטא הרי הוא לא ללמוד כ"א מן הדיוק שא' כלבב דוד אביו הוא דלא הוי אבל מחט' לא חטא וא"כ איך א' שכא' כלא מקרא גופי' לא ללמוד כלום והוה לי' למימר דתני' ועו' דקא' כר' נתן דר' נתן רמי כתי' ולא הי' לבו שלם כלבב דוד כלבב דוד הוא דלא הוי אבל מחטו' לא חטא וכתי' נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלוקי' אחרי' וקשה לי ממה נפשך אי למד ר' נתן הדיוק מאותו פסוק שלא ולא הי' לבו שלם כלבב דוד עוד למד דיוק כלבב דוד הוא דלא הוה הא מחטו' לא חטא וא"כ הי' לו ללמוד גם בפסוק שני דכתי' ללכת שביקש ללכת ולא הלך כדעת רבי' לי' באמת בגמ' כן ואין כאן רומי' או שלא הי' לו ללמוד שום דיוק אף בפסו' ראשון רק כפשוטו שלא הי' לבו שלם והוה גם שם פשט' שחטא ואין כאן רומי' דר' נתן דרמי קראי אהדדי : ונ"ל

ביאור מאמר פ' במה בהמה כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה וכו'

ונ"ל לישב ע"פ דאי' בקידושין דף מ"ג האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא הוא פטור ושולחי' חייב שנא' ואותו הרגת בחרב בני עמון ואידך ואותו הרגת בחרב בני עמון מה בני עמון אין אתה נענש עליו אף כאן אי אתה נענש עליו : ואי' בבבא מציעא פ' המפקיד על כל אבידה ועל כל דבר פשע וכו' אשר לא שלח ידו על כל אבידה לחייב על המחשבה כמעשה דברי ב"ש ב"ה אומרין אשר לא שלח ידו כתי' דוקא בשליחות יד הכתוב מחייבו מה"מ דתנו רבנן על כל דבר ועל כל פשע על כל דבר לחייבו על המחשבה כמעשה ב"ה אומרין אשר לא שלח ידו כתי' א"כ מה ת"ל על כל דבר יכול שהייתי אומר דוקא כשהוא שלח ידו אבל כשהוא אומר לשלוחו או לעבדו ה"א הוא פטור והשליח חייב קמ"ל על כל דבר לרבות אף על ידי השליח השליח פטור שהוא עבדו חייב : ולאידך דס"ל על כל דבר לרבות המחשבה אבל ע"י השליח השליח חייב והוא פטור שהרי לא שלח ידו כתיב : ועדיין לא ידענו מאי קמפלגי הני תנאי דלעיל וי"ל דגם הם פליגי בפלוגתא דלעיל בפירושו דמאי קרא ואותו הרגת בחרב בני עמון למ"ד דס"ל ואותו הרגת בחרב בני עמון כפשוטו הוא שדוד חטא א"כ הוא סבר האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש השליח פטור והוא חייב ולכך דוד המשלח הוא חייב ויואב השליח הוא פטור ולאידך דס"ל מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו שהשולח דוד פטור והעונש הוא על השליח ויואב הוא החייב : והואיל וזאת תורת העולה נ"ל שזה הוא שאלת התלמידים ששאלו פלוני מהו לעה"ב ופירש"י יש פותרין על שלמה בן דוד ששאלוהו שזהו עיקר שאלתם שהיה שהוא בן דוד ושזה כולל להם הספק אם שלמה יש לו עה"ב או לא וכאומן זה שהרי עיקר ראי' על שלמה שלא חטא הוא כלומר מאי קרא שנא' כלבב דוד הוא דלא הוה אבל מחטא לא חטא והא תינח אם נא' שלא נמצא בדוד שום דופי בעולם או הדיוק עולה יפה אלא אף על פי שלא הי' לבו כלבב דוד אביו שלא הי' בו שום דופי אבל עכ"פ מחטו' לא חטא אבל אם נא' שנמצא גם בדוד איזה חטא א"כ אין כאן ללמוד זכות על שלמה שיאמר כלבב דוד הוא דלא הוי אבל מחטוא לא חטא הוא גם דוד כשנמצא חטא ועדיין הכתוב אומר שלא הי' כלבב דוד א"כ משמע שהוא חטא הרבה שהרי דוד אף הוא חטא ואעפ"כ הוא אומר שלא הי' לבו כלבב דוד שחטא שפע וזהו חטא הרבה : ולזה פירש"י יש פותרין על שלמה בן דוד שחלוק שהיו הספק' גם בדוד אם הוא כפשוטו ג"כ חטא ואז הוכרח לומר ששלמה הרבה יותר לחטוא מאביו ואין לו חעה"ב או אם נא' שדוד אין בו שום דופי בעולם ואז י"ל שעכ"פ שלמה איננו חטא כלום ויש לו חעה"ב ועיקר קושית התלמידי' היא מהאי קרא דכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלקים אחרים והוי מודה בע"ז ואז הוי כופר בכל התורה וא"כ אין לו חעה"ב ואם תרצה לומר הטו ללכת ולא הלך והוי רק מחשבה ואין מחייבין על המחשבה א"כ קשה מאי על כל דבר שאין לומר כיון דס"ל על כל דבר לרבות על המחשבה הרי גם שלמה אף שהוא ביקש ולא הלך יהי' חייב על המחשבה אלא שאין מחייבין על המחשבה ומאי על כל דבר אלא לרבות כב"ה דס"ל לרבות אף על ידי השליח שיהא המשלח חייב ומנ"ל אלא מהאי קרא ואותו הרגת בחרב והרי דוד לא הרגו אלא ע"י השליח אלא האומר לשלוחו צא והרוג באמת המשלח חייב וא"כ גם דוד חייב ונמצא בו חטא מ"ד בהריגת אורי' וא"כ מאי ולא הי' לבו שלם כלבב דוד אביו אלא שחטא הרבה יותר מדוד וא"כ אין לו חעה"ב כן הוא י"ל דעת התלמידי' ולפ"ז מיושב גם רומי' דר' נתן דרמי הני תרי קראי אהדדי פסוק א' ולא הי' לבו שלם עם אלקי' כלבב דוד ובפסוק שני א' ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכו' ומקשינן עליו למה הוא לומר דיוק מפסוק א' ומשני לא לימר הדיוק וע"כ קא רמי לי' והי' לו להשות שני המקראות אהלה או ילמוד בשניהן הדיוק ואין כאן רומי' או שניהם בלא דיוק ואין כאן שום רומי' אבל לפי דברינו הנ"ל יפה רמי ר' נתן הדיוק מפסוק א' ואי אי אפשר ללמוד הדיוק מפסוק שני מפני שהם סותרים זה את זה והרי שלך לפניך אחר שנלמוד הדיוק בפסוק ראשון כלבב דוד אביו הוא דלא הוה הא מחטוא לא חטא וא"כ כשנלמוד דיוק זה הוכרח הוא לומר שדוד לא חטא ולא כלום ואף שמצינו בו' שהרג לאורי' ע"י שליח וכתיב על דבר לאחד מ"ד לרבות ע"י שליח שיהא המשלח חייב אלא צ"ל דס"ל כאידך מ"ד שס"ל על דבר לרבות אף על המחשבה שיהא על המחשבה חייב וא"כ קשה לי' מאי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת וכו' וס"מ שחטא ואי אפשר לומר שביקש ללכת ולא הלך ולא הוי רק מחשבה ואינו חייב עליה הרי כבר הוכח מדיוק הראשון שעל דבר בא לרבות על המחשבה ונחייב גם על המחשבה וא"כ יפה כיון ר' נתן שלמד דיוק א' ללמוד וק"ל : ועתה תבין גם דברי התלמידים שאלו השני שאלות האילו בפעם אחת נפסק או דוד חטא או שלמה חטא והן ששאלו פלוני מהו לעה"ב ופי' רש"י על שלמה בן דוד שאלוהו שמה הספק אין תירץ או לדוד או לשלמה לז"א להם ר"א לא שאלתוני אלא על פלוני רוצה לומר שאתם סבורים שאתם באתם עלי במה הספק שיהי' שני התירוצין סותרי הדדי לא שאלתוני אלא על פלוני רוצה לומר לא שאלתוני אלא על א' מהן ואז יש לי תירץ בלי שום סתירה ופי' לא שאלתוני אלא על אבשלום ולא כשאתם סבורים שאין שום תירץ לדוד על אורי' כ"א על שהרגו ע"י שליח ואז על דבר בוא בא לרבות על ידי מחשבה וא"כ אין לשלמה שום תירץ לא כן הוא הדבר אלא לדוד יש תירץ אחר ואז י"ל באמת שע"ד בא לרבות על ידי שליח שהמשלח חייב ואז י"ל שעל המחשבה הוא פטור וא"כ יש תירץ לשלמה ואף על דוד שהרגו לאורי' והוא המשלח אעפ"כ הוא פטור והוא ע"פ דאי' בשבת פ' במה בהמה דאוריה מורד במלכות כאשר אכתוב בסמוך וא"כ אף אם הי' דוד הורגו בידו אינו חייב כלום מפני שהוא הי' מורד במלכות ואף לשלמה יש תירץ ואין התירוצין סותרין וא"ז אך לפ"ז לא שאלתוני אלא על פלוני רוצה לומר על אבשלום שהם אתה אומר שלשלמה יש תירץ ביקש ללכת ולא הלך ואינו חייב על המחשבה ומאי על דבר לרבות על ידי השליח שהמשלח חייב וא"כ כולל לנו קושיא על אבשלום אם יש לו עה"ב או לא והוא ע"פ דאי'

בפ' יש נוחלין אמר ר' יוחנן כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"ה והקב"ה מלא עליו עברה שנא' והעברתם את נחלתו כתי' כאן עברה וכתיב יום עברה היום ההוא ואין עברה אלא גיהנ' וממילא אין לו חעה"ב ופליגי בה ר' יוחנן ור' יב"ל ח"א בן ממש וח"א תלמיד בתלמיד תלי' עה"ב ולא בבן ממש דוק': ובפ' קמ' דסוטה א"ר חסד' גמירי כל השורף תבואתו של חבירו אינו מניח בן ליורשו ואיהו קלי לדיואב דכתי' ויאמר אבשלו' אל עבדיו ראו חלקת השדה אשר אל יואב על ידי ולו שם שעורים לכו והציתוהו באש נמצא שאבשלום שרף גדישו של יואב ע"י השליח ואז יש להסתפק אם יש לו חעה"ב או לא כדין כל השורף תבואותיו של חבירו איננו מניח בן ליורשו וכל מי שאיננו מניח בן ליורשו אין לו חעה"ב אך שהספק הוא תליא בפלוגת' דלעיל שהקדמנו דפליגי בהאי על כל דבר אי בא לרבו' שהוא חייב על המחשבה וא"ז ע"י שליח הוא פטור וכמו אבשלו' ששרף ע"י שליח הוא פטו' או על כל דבר בא לרבו' אף ע"י שליח המשלח חייב ועל המחשבה הוא פטור וא"ש לא שאלתוני אלא על פלוני שהוא אבשלו' רוצה לומר שהכא התירוצין של שלמה ודוד כולל שאלה על אבשלום אשהוא בן עה"ב דאילו באלו שאלות דוד ושלמה י"ל שאין כאן ספק ויש לו ע"ה ואף שהוא שרף גדישו של חבירו ובגמר' כל השורף וכו' אין לו חעה"ב י"ל והו דוקא בשהוא שורף בעצמו דהרי אשר לא שלח ידו כתי' ומאי על כל דבר י"ל שבא לרבות שחייב על המחשבה כמעשה אבל עתה אחר שאמרנו על שאלת שלמה שיש לו ע"ה והא כתי' לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלקי' אחרי' אלא

ביאור פלוגת'
ב"ש וב"ה בפ'
המפקיד גבי
שליחות אי
הוא חייב
המשלח או
השליח ותלי'
בזה מחלוק
שהי' בין דוד
ובין יואב
בפשע דאורי'

ביאור המא
ביומא ז"ל לא
שאלתוני אלא
על פלוני ו

הוכיח לומר שביקש ולא הלך ואין חייב על המחשבה וא"כ אפי' על כל דבר אלא לרכוב אף על ידי השליח המשלח חייב וא"כ גם על אבשלום י"ל שאין לו תע"הב שאף שעשה ע"י שליח הלא הוכחנו מכח שלמה שעל דבר בא לרכוב שאף ע"י שליח המשלח חייב ויש כאן שאלה על אבשלום ולנ"א לא שאלתוני אלא על פלוני שהוא אבשלום בלא שום מיה כפסך וק"ל ולזה אמרו לו התלמידין מהו להציל את הכבשה רוצה לומר לא כשאתה אומר שאין כאן שאלה רק על אבשלום אבל אנו אומרי' לפי התירוצין הנ"ל נולד לנו שאלת אבשלום וגם שאלת שניה מהו להציל את הכבשה וא"כ אנו עומדים על שתי שאלות תמיד רק נקדים מה דאיתא בתוספ'

ביאור דיבור תוספות בפ' במה בהמה ד"ה ואדוני יואב

פ' במה בהמה בד"ה ואדוני יואב פי' רש"י דמורד במלכות הוה משום דא' ואדוני יואב ואין נראה דאין זה מורד במלכות שלא הי' בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפי' רבינו מאיר דהוה מורד במלכות משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' ודוד א"ל לעשות ולא רצה לעשות ע"כ הוא בתוספ' ונראה שלפי דברי התוספ' הוה המרידה שלא רצה לשכב עם אשתו ודוד אמר לו ועדיין אנו צריכין לבאר ידי חובת ביאור בדברי תוספ' האילו שמה חושבים זה למרידה שלא רצה לשכב עם אשתו ולפום ריהטא הוה דברי התוספ' האילו סותרין מכל ענין שהרי הם בעצמן פירשו :

בד"ה גט כריתות כותב לאשתו פי' רש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וכו' אך קשה מהא דתנן בפ' מי שאחזו מה הי' באותן הימים ר' יהודא אמר הרי היא כאשת איש לכל דברי' וא"כ לר' יהודא הוי א"א גמורה ונראה לר"ת שהי' מגרשה בלא שום תנאי והא דאמרינן בהזהב מוטב שיבעול ספק א"א ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מדוד קרי לי' ספק א"א לפי שהיו מגרשים נשיהם בצנעת והעולם סבורים שהם א"א ע"כ דברי התוספ' ונראה לפי דברי תוספ' שהיו מגרשים בלי שום תנאי והוה גרושין גמורין מאורי' והוה אשתו מותרת להנשא לדוד ובודאי דוד לא עשה בעילתו זנות שהרי הוא דוד הנזהר אף על יחוד דפנוי' כדאי' בע"ז ובודאי שדוד כנסה בקידושין גמורין ואיך עלה על דעת התוספ' שפירשו בדיבור שלאחריו שהמרידה הי' שלא רצה לשכב אצלה והלא לפי דברי התוספ' דלעיל יפה עשה אחרי שגירשה בלא תנאי וגם ידע שגם דוד כנסה ובודאי קדושין הי' שם ואז הי' אסור לאורי' אף אחרי מות דוד מדין מחזיר גרושתו משניסת ומכ"ש בחיי' בעלה שהוא דוד בעלה וא"כ הי' אסורה לו משום א"א גמורה ויפה עשה שלא רצה לשכב ומאי מורד במלכות הוה וי"ל באמת שלכן פירש"י שלא ואת הוה המרידה כ"א מה שא' ואדוני יואב ואף שלא ביקש להמליכו עכ"פ לא הוה לי' למימר ואדוני שהוא חליקת כבוד ליואב ואין חולקין כבוד בפני הרב אם לא שרבו חולק לו כבוד כדאי' בכ"מ וא"כ הרי לפניך כאן קושיא עצומה על דברי תוספ' ואין שום תירוץ על קושי' ואת כ"א שנאמר באמת שלא כנסה דוד בקידושין והוה רק מפותת דוד ואז אף שהיא היתה מפותה ברצון הרי היא פנוי' שהרי היא גרושה בלי שום תנאי ולעולם היא מותרת לאורי' לשוב לקחתה בקידושין ואף שדוד בא עליה שהרי לא אסרה תורה להחזיר גרוש' כ"א הנישאת דווקא ע"י קידושין גמורין אבל ע"י זנות לא אסר' תורה וגם אין לאוסרה לבעל ולבועל כדין הנבעלת ברצון שהרי כאן אין קרינן בה לבעל כיון שהי' מגורשת בלי שום תנאי והוי פנוי' גמורה וא"כ הי' לו לאורי' לשמוע לדברי דוד ולשכב עמה כי בודאי לא הי' דוד מכשילו בא"א וא"כ הוה הוא מורד במלכות ולפ"ז יפה אמרו התלמידים מהו להציל את הכבשה ר"ל שאתה אומר שלא שאלנו רק על אבשלום לבד ואנו אומרים יש כאן שתי שאלות חדא על אבשלום שהוא חייב אף שעשה ע"י שליח וכדהוכחנו לעיל ושאלה שני' מהו להציל את הכבשה שהרי דוד לא קנאה רק בעילות זנות היתה וא"כ מהו להצילה מדוד ולהחזירה לבעלה הראשון שהוא אורי' ואין אסורה לו דאילו בלא שאלת הראשונות שאלנו על שלמה י"ל בודאי אין להציל הכבשה מיד האדי שהוא דוד מפני שדוד קנה בקידושין גמורין ואם תקשה לך על אורי' שהרי עתה הוא אורי' הצדיק שלא שמע לעשות ולשכב אצלה וא"כ יהא דוד חייב על הריגת אורי' שהרי לא הי' בו שום מרידה י"ל באמת שאין אורי' מורד במלכות ואעפ"כ אין דוד חייב בהריגת אורי' כלום מפני שי"ל שעל כל דבר בא לרכות על המחשבה הוא חייב וע"י שליח הוא פטור והשליח חייב וא"כ דוד אינו חייב כלום אבל עתה מכח שאלות שלמה שא' שיש לו תע"הב משום שאין דנין על המחשבה וא"כ על דבר בא לרכות ע"י השליח שהמשלח חייב וא"כ אין לדוד המשלח שום תירץ על אורי' כ"א מורד במלכות וא"כ אמאי מורד במלכות אם כדברי רש"י שלא קשה קושית התוספ' אנ"ל כדברי התוספ' שלא שמע לדברי דוד שא' לו ולא רצה לשכב אצלה א"כ קשה קושי' שלי הלא דברי התוספ' הם סותרין דברי עצמן אנ"ל כתירץ שלי שדוד בא על הפנוי' ולא לשם קידושין ואז אפשר שהיא מותרת לחזור לאורי' ולנ"א מהו להציל את הכבשה וגם שאלות אבשלום וא"כ שתי שאלות יש כאן : ולנ"א ר"א לא שאלתוני אלא על הכבשה לבד ואין כאן כ"א שאלה חדא על הכבשה אבל על אבשלום יש תירץ רק אבאר תחילה דברי התוספ' שאמרו שמשום הכי הוה מורד במלכות שדוד א"ל לעשות והוא לא רצה שאמר איך אלך אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי ובודאי שדברי התוספ' עדין הדיבור בפיהם שאמרו בדיבור הקודם דהוה גרושין בלי שום תנאי וא"כ יפה עשה אורי' שלא רצה לשכב אצלה עוד משום שהיא א"א או אף אם כאומר שגם דוד אחרי שנשאה בקידושין הוה גירשה הרי היא גרושה שניסת ושוב לא תשוב לקחתה עוד וא"כ אין שום מרידה באורי' :

ביאור תוס' פ' בדיבור הנ"ל במה שהאריכו בלשונו דיבור' והוא לכאורה לא צריך

אלא כ"ל שכל המעיין בדברי התוספ' יראה שדברי התוספ' מדוקדקים המה ושהרי לא לחנם האריכו תוס' בלשונם וז"ל שא' וכי אלך לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי ודוד אמר לו לך ושכב את אשתך והוא לא עשה והו' לי' למימר בקיצור שדוד א"ל שילך לביתו והוא לא עשה כן ודי בזה להיות מורד שלא עשה מאמר המלך ומה להם להתוספ' לאחור עוד דברי אורי' שא' וכי אלך לאכול ולשתות ולשכב עם אשתו אלא כ"ל שהתוספ' יחשבו זה לעיקר המרידה הדברים שלו שאורי' אמ' בפני עבדי המלך שהמלך אמר לו שילך לאשתו והוא א' וכי אלך וכו' וזהו המרידה הדברים האילו דהיינו כמתפאר וא' שהמלך א"ל שילך והוא א' וכי אלך ואילו הדברים הוא מרידה גדולה דאילו הי' שתק ולא א' ולא כלום ואף שלא קיים מאמר המלך י"ל שיש לו תירץ מפני שהיא אסורה לו וכדלעיל אך לא הי' לו להכריז ברבים שהוא עובר דברי פי המלך ובודאי שזהו יחשב למרידה גמורה ובודאי הוא אורי' להתחייב בנפשו כשומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו ולפ"ז אין שום קושי' גם על תוס' שהקשתי דברי תוספ' אהדדי אבל עתה אין כאן שום קושי' אך עתה נולדה שתי' על אורי' מה עלה על דעתו לעשות כן וכי איזה מגן וצינה הי' לו להתגאל בו והתגרה במלכות שאין מידו מציל ובנירף עוד קושיא שהרי אף לפי דבריו שהיא אסורה לו משום שדוד קנאה בקידושין שלא דבר זה הוא תלוי בפלוגתא אי יש שליח לדבר עבירה או אין שליח וכן ואולי הוא כמ"ד יש שליח ואז אף שהיא אסורה לו י"ל שהעונש יהי' אל על דוד המשלח ולא עליו אבל מורד במלכו' חייב לכל הדעות וא"פ טוב הי' לו לעשו' כאשר א' לו דוד ויציל נפשו ומה ראה אורי' לשטות זה שלא עשה ונסף הכריז ברבי' וא' וכי אלך וכו' וי"ל שאורי' לא במרד עשה ואת שא' וכי אלך לא אדרב' שבזה הוא רצה להתגדל בפני כל שהו' אינו מורד במלכו' ולכן דקדק בלשונו לאמור מילות יתירות שא' וכי אלך לאכול ולשתות ומה שייך כאן להזכיר אכילה ושתי' הרי כל עיקר הוא השכיבה שדוד רצה לחפות על המעשה שידע שכבר נתעברה ממנו וא"כ למה לו לאורי' לומר וכי אלך לאכול ולשתות בקיצור הל"ל וכי אלך לשכב עמה ומטעמי' שהיא אסורה לו כדלעיל אלא כ"ל שאורי' פי' מתכוין הוא להציל עצמו שלא יהי' מורד במלכות על אשר לא עשה מאמר המלך ולזה הרמיז דיבורו להבינם שהוא אינו מורד במלכות והוא ע"פ דאי' בקידושין בחותו

שיטה דפליגי אי יש שליח לדבר עביר' או לא ובמסקנא דקאמר בכל מודים שאם א"ל אכול חלב או לך ובועל את הערוה דאין שליח לדבר עבירה והשליח חייב שהרי לא שנינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה חייב עכ"ל וא"כ נ"ל שאורי' דהוה יתיב בהאי פחדא שלא יחשבוהו מורד במלכות על אשר לא רצה לשכב בהבלה לו משום א"א כמאמר המלך ואף שיש לו תירוץ שהיא אסורה אחרי שגירשה דוד כנסה אך עדיין יאמר האומר הרי דוד גוה לו והוי הוא שלוחו של דוד ושפן ואולי הוא כמ"ד דס"ל יש שליח לד"ע וא"כ אין עליך העונש אבל בזה שאין אתה רוצה לעשות כמאמר המלך הרי אתה בודאי מורד במלכות לזה הוא בא בתשובה נוצחת ואמר וכי אלך לאכול ולשתות ולשכב שהרי זה הוא בכל מודים משום דלא שנינו בכל התורה זה נהנה וזה חייב ואין לי שום תירוץ כלל וקי"ל ככ"ל שזה היה להתגלגלות לאורי' שלא יהיה מורד במלכות אך דוד שהוא ידע האמת שהוא לא קנאה בקידושין כ"א פיתה אותה ולא היתה מותרת לאורי' והוא לא עשה כן ואף שלא ידע האמת והוי כמספק א"א הלא מוטב היה לו לבוא על ספק א"א ולא יהיה מורד במלכות: ונחזור הא לענין הראשון שהתלמידי' יפה שאלו על אבשלום ועל הכבשה ולכן נ"ל ליישב ודוק כי נכון הוא :

ביאור הגמ' פ'
במה בהמה
כל האו' דוד
חטא אינו
אלא טועה

בגמרא פר' במה בהמה אמר רבי שמואל בר נחמני כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ולפום ריהטא הוא תמוה והלא הוכחנו לעיל שחטא גמור היה ביד דוד אי לא"ד דס"ל האי על דבר בא לרבות ע"י השליח שהמשלח חייב וא"כ הוא חייב על אורי' אך שהרגו ע"י יואב ואם נאמר שהוא דנו כמורד במלכות על דברים שדיבר ברבי' שלא עשה מאמר המלך הלא אדרבה אורי' עשה זאת להתגלגלות וכדין אמר וכי אלך לאכול ולשתות ולשכב משום דהוי כבועל ערוה וזהו הכל מודים וא"כ אין הוא אומר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אדרבה י"ל שהוא ס"ל כדלעיל שאורי' להתגלגלות עשה זאת ודוד חטא ואדרבא י"ל על מאן דאמר שדוד אינו חטא הוא טועה וכ"ל פירושו בגמ' דהא דאמר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אימא קא משמע לן דא' לומר שאותו ס"ד הוא טועה בלימודו שאין זה דרך התנאי' לומר על חבירו שהוא טועה ומי יעיד לו שהוא אינו טועה אלא נ"ל פירושו שזה קא אמר שרוצה לומר שדוד הוא טועה וכך הוא אומר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה רוצה לומר שאין זה חטאו במזיד שהוא ידע שהוא אותה כזה ואע"פכ הוא עשה אלא שהוא טעה באיזה דבר וע"כ הוא עשה זאת והוא ע"פ פילפולא דלעיל שהארכנו בו קצת ומסקנא דפילפתא שאורי' לא במרד עשה זאת שא' וכי אלך לאכול ולשתות ולשכב כ"א להתגלגלות שהיא אסור' לו משום א"א דיבר זאת אך שהשומעים מפי אוריה לא היו יודעים כונת אוריה אם להתגלגל הוא מתכוון או אם למרידה הוא מתכוון והרי שאף התוספ' חשבו לו למרידה וזהו שא' כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ר"ל שדוד טעה בכוונו של אוריה שהוא הי' סבר שאוריה דיבר זאת למרידה והוא טעה שאורי' להתגלגלות דיבר זאת ולא למרידה וזהו כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וק"ל ועתה תבין גם דברי רז"ל בגמ' א' רב כד מעיינת בי' בדוד לא משכחת בי' בר מדאורי' דכתיב רק בדבר אורי' החתי ואף כאן קשה וכי איזה עוון צריך כאן אלא נ"ל שגם כן לדבר זה נתכוון רוצה לומר כד מעיינת בי' בדוד בין כל הפירושי' שפירשו מרידת אורי' לפי' רש"י מפני שא' ואדוני יואב אך שעל זה הקשו התוספ' שאין זה נחשב להם למרידה שהרי לא רצה להשליכו ועל פי' התוספ' שפירשו שלא רצה לעשות כמו שאמר לו דוד ג"כ קשה קושי' שלי דילמא יפה עשה משום שהיא אסורה משום א"א אע"ל כפירש שלי בתוספ' שהמרידה הי' שדיבר אילו הי' שתק ולא עשה לא היה ולא כלום אלא שדיבר וכי אלך וכו' אך שגם לזה יש תירוץ לאוריה שהוא דיבר להתגלגלות וכ"ל משום שלא פירש דבריו ויש מקום לטעות שהשומע יסבר שהוא מתכוון למרוד וזהו שא' כד מעיינת בי' בדוד בכל הפלפולים לא משכחת בי' בר מדאורי' שם תשכח איזה דבר ואעפ"כ לא קא' שתשכח איזה חטא אלא תשכח קצת ולא"א דכתיב רק בדבר אורי' רוצה לומר שבדיבור אורי' שם תשכח שמשם יבא טעות שאורי' דיבר להתגלגלות והוא טעה בדיבורו שהוא סבר למרוד הוא מתכוון וזהו רק בד'בר אורי'

ביאור מאמר
א"ר כד
מעיינת בי'
בדוד לא
משכחת בי'
בר מדאורי'

ודוק : או י"ל באופן זה ע"פ שהקדמנו כבר שיש פלוגתא בהאי על כל דבר אי בא לרבות ע"י שליח שיהא המשלח חייב ואז דוד הוא חייב על הריגת אורי' אף שהרגו ע"י שליח ע"י יואב או י"ל שבא לרבות על המחשבה ואז ע"י שליח השליח חייב והמשלח פטור ואז דוד שהרגו ע"י שליח השליח חייב והמשלח פטור ואז דוד הוא פטור ולז"א כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ר"ל שטעה בלימודו שהוא סבר האי על דבר הוא לרבות על המחשבה ואז ע"י שליח השליח חייב והוא פטור וזהו טעותו וזהו שא' בגמ' א' רב כד מעיינת בי' בדוד וכו' דכתי' רק בדבר אורי' רוצה לומר שהרי בגמ' הוא אמר סתם שדוד טעה אך אין אנו יודעים מה היה טעותו לזה הוא א' כד מעיינת בי' תשכח בדבר ר"ל שזה הוא טעותו בהאי על כל דבר שיש שני פירושין וזהו הוא טעה וקי"ל : ונחזור לענין הראשון שר"א אמר להם לתלמידיו לא שאלתוני אלא על הכבשה לבד אבל על אבשלום אין שום שאלה די"ל לעולם כל התירוצין הקודמין קיימים גם ועל שלמה יש תירץ שאין דנין על המחשבה ויש לו תירץ ביקש ללכת ולא הלך ואתי על כל דבר ע"י השליח המשלח חייב ודוד שהרגו לאורי' ע"י שליח ושפיר' שהוא ודאי חייב אך י"ל שיש לו תירץ שהוא הי' מורד במלכות ואבשלום מנס הוא עשה ע"י שליח ושפיר' שיש' עונשו שאין לו חע"הב כדין כל השורף תבואתו של חבירו אין לו חע"ה שהרי אמרו רז"ל כל השורף תבואותיו של חבירו הולך בלא ולד וכבר אמרו רז"ל כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב וא"כ אבשלום אף ששרף ע"י שליח הרי הוא עונשו שילך בלא ולד וכל שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב הרי י"ל לעולם אבשלום יש לו חע"הב משום דר"ל כאידך דס"ל כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב אינו בן ממש אלא תלמיד ועיקר עה"ב אינו תלוי בתלמיד ועונש של השורף תבואתו הוא שאינו מניח בן פרי בטן אבל עה"ב י"ל אית לי' משום תלמוד וא"כ לא שאלתוני אלא על הכבשה א"ל ממזר מהו לירש ר"ל הרי עוד נולד לנו שאלה שני' לפי שהרי דעתך ממזר מהו לירש שהכהני' אבין או לא דבשלמא בלא שאלות הראשונות ה"א שאין כאן שום שאלה שבודאי אין יורש והוא ע"פ דאי' בגמ' איזהו מעוות לא יוכל לתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר וא"כ בלא אבשלום ה"א כאידך דס"ל כל מי שאינו מניח בן ליורשו הוא בן ממש וא"כ שעיקר עה"ב תלוי בפרי בטן ועליו הוא אומר כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב וא"כ אין כאן שום שאלה אם ממזר הוא ראוי לירש שהכהני' אבין פשיטא שהוא אינו ראוי לירש שהרי אמרנו שעיקר עה"ב הוא תלוי בבן ממש וממזר הוא מעוות אשר לא יוכל לתקן וא"כ איך נא' כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב ואם מניח ממזר יש לו חע"ה שהרי הוא ראוי ליורשו וזה אינו שהרי הוא מעוות אשר לא יוכל לתקן אלא ודאי שהוא אינו ראוי ליורשו ולכן א"ל כל מי שאינו מניח בן ליורשו ר"ל שהוא בן כשר דווקא הראוי ליורשו וכו' תליא עה"ב אבל ממזר אינו בכלל זה שהוא אינו ראוי ליורשו אך עתה מכח אבשלום אמרת שיש לו עה"ב ואף שהוא אינו מניח בן ליורשו אלא שעיקר עה"ב הוא תליא בתלמיד ולא בפרי בטן וא"כ י"ל שבן ממזר הוא ראוי לירש ואם תקשה לך והלא הוא טורדו מן העה"ב ואיך נאמר עליו שהוא ראוי לירוש ואז נאמר גם עליו כל מי שאינו מניח בן ליורשו אין לו חע"הב הא אם מניח אפילו ממזר יש לו חע"הב והרי הוא טורדתו זה אינו קושי' כלל כיון שאמרנו שעיקר עה"ב הוא תלוי בתלמיד ולעולם י"ל שהוא ראוי לירש וא"כ הרי לנו עוד שתי שאלות על הכבשה כנ"ל ועל ממזר אם הוא ראוי לירש א"ל מהו ליבם שהו לסוד את ביתו מהו לסוד את קברו ולא מפני שהפליגן בדברים אלא שלא א' דבר שלא שמע מרבו : וכ"ל ליישב ע"פ דאי' בפ"ש כוחלין דף קט"ו מתני' סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו בן קודם לבת בת קודמת לאחין אחין קודמין לאחי האב וכו' : ובגמ' תנו רבנן בן אין לי אלא בבן בן הבן או בת הבן או בן בת מנין

הבן מנין ת"ל בן אין לו עיין עליו וכו' כמנא דילפינן הבן אין לו עיין עליו בן הבן או בן הבת לענין נחלה: וביבמות פ' שני מתני' מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשת אחיו לייבום ואחיו לכל דבר חוץ מי שיש לו אח מן השפחה וכו' מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אחיו מן היבום וכו' וכמו לכל דבר הוא וכו' ובגמ' מכל מקום לאתויי מאי א' רב יהודה לאתויי ממזר פשיטא אחיו הוא מהו דתימא ליליף אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן כשרים אף כאן כשרין ולא פסולין קמ"ל ואימא ה"נ כיון דלענין יבום מפטר פטר מיזקק נמי זקיק ע"כ בגמ' : ובתוספ' ד"ה בן אין לו עיין עליו באמצע דיבור וא"ת ונדרש איפכא גבי נחלה לאתויי ממזר ובן אין לו דגבי יבום נדרש בן הבן וי"ל דגבי נחלה אין צריך לאתוי' ממזר דפשוט הוא דלכל מילי בנו הוא אלא דלענין יבום הוה ס"ד למיליף מבני יעקב ולהכי ע"כ ההיא דנחלה אתא לרבות בן הבן וגבי יבום לרבות אפילו פסולי' ועתה תבין תשובת ר"ת שהשיב להם תשובה נכוחה על שאלה ששאלו ממזר שבא לירש והוא א' להם שבא ליבם והוא כחוטן זה שהתלמידים הם ידעו שהמתניתין בפ' יש נוחלין דבן אין לו עיין עליו לאתויי בן הבן וכו' וא"כ אין שום לימוד על בן פסול לענין נחלה וע"כ הם בחו' בשאלתם ממזר שבא לירש רוצה לומר כיון שהוא פסול ואין שום לימוד עליו שבא ולז"א להם ר"ת שבא ליבם רוצה לומר למה לא תקשה לך שבא לייבם אלא שאת יודע ממתניתין דיבמות אח מכל מקום זוקק ומאי מ"מ אלא אפילו פסול ואם לענין אפילו פסול זוקק והלא התם הוה ס"ד למיליף אחוה אחוה מבני יעקב דוקא כשרין ולא פסולין ואעפ"כ אמרינן מ"מ לאתויי אח וכן אפילו ממזר וא"כ שליבום הוא כשר מכ"ש לנחלה שהוא בן וע"כ גבי יבום מרבינן אח מכל מקום משום ס"ד דלעיל אבל גבי נחלה משום דפשיטא שהוא בן לכל דבר לכן ילפינן בן הבן וקל"ל :

ביאור מדרש ילקוט ותקרבנה בנות צלפחד חמשתן היו חמשה דברים אמרו הא' אמרה אבינו מת במדבר וכו'

ואגב נ"ל ליישב מדרש ילקוט התמוה וז"ל ותקרבנה בנות צלפחד חמשתן היו חמשה דברים אמרו הראשונה אמרה אבינו מת במדבר : שני' אמרה והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח שלישי' א' כי בחטאו מת הוא מקושש הרביעי' א' ובני' לא היו לו חמשי' א' למה יגרע שם אבינו ממשפחתו כי אין לו בן תנה לנו נחלה בתוך אחי אבינו ולא ימחה שם אבינו ממשפחתו ע"כ המדרש והוא צ"ב ונכירף נ"ל ליישב גם דברי הספרי וז"ל ותקרבנה בנות צלפחד כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ נחלקה לשבטים אבל לא לנקיבות נתקבצו כולם זו על זו ליטול עצה לתבוע חלק אביהן ע"כ הוא בספרי ודברי הספרי צ"ב וכי האיך תלוי בזה שכיון ששמעו שהארץ נתחלקה לשבטי' ולא לנקיבות ע"כ באו לתבוע חלק אביהן ואילו הי' שתחלק גם לנקיבו' והי' מגיע להם גם חלק עצמם וכי בשביל זה לא היו מבקשים גם חלק אביהם ואבי אביהם ושהוא הבכור כדאי' הכל בפ' יש נוחלין ופשיטא שהלכון צ"ב מה שא' נתקבצו ליטול עצה וכי מה עצה צריך לזה ותו' דקא' ליטול עצה לתבוע חלק אביהן ולמה דוקא חלק אביהן ולא חלקם יל"ל שעצה גדולה הי' ביניהן דוקא לבקש על חלק אביהם ולא על חלק עצמן דאילו בקשו על חלק עצמן גם חלק עצמן וחלק אביהן לא הי' להם אך שהם הודו על זה שאין להם חלק עצמן ואז הי' להם טענה לבקש על חלק אביהן והוא ע"פ דאי' בספרי ריש פ' פנחס וידבר ה' אל משה לאמור לאלה תחלק הארץ הכל במשמע כהנים לוים וישראלים גרים נשים ועבדים טומטום ואנדרוגינס במשמע כשאמר ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה יצאו לוים לשמות מטות אבותם ינחלו יצאו גרים ועבדים איש לפי פקודיו יתן נחלתו יצאו נשים וכו' כמנא שאיש לפי פיקודיו ילפינן איש ולא אשה ובתנחומא איתא עוד כתיב למעלה מן הענין כי אמ' ה' להם מות ימותו במדבר ולא נותר מהן איש ולא אשה וכו' משמע שלא נגזרה גזירה כ"א אאנשים ולא אנשים והוא כלמד מדכתיב ולא נותר מהן איש ולזה אין צריך רא' שבנות צלפחד יותר מארבעין היו כדאי' בגמ' שפחותה מהן לא נשאי' פחות מארבעין ותינח ביהת בת ארבעי' טוב אינו מוליד אך שבעשה להסכם שהולידו בני' ועתה תבין דברי הספרי שא' כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ נחלקה לשבטי' לא לנקיבות נתקבצו כולם זו על זו ליטול עצה לתבוע חלק אביהן ועצה עמוקה הי' ביניהן שלא לתבוע חלקם כ"א חלק אביהם לבד אם היו תובעין חלקם אז גם חלק אביהן לא יהי' להם והוא ע"פ שהקדמנו שהרי הוא כלמד מולא נותר מהן איש דוקא איש ולא אשה וגם מה דכתיב איש לפי פקודיו יתן נחלתו כלמד מכי' דוקא איש ולא אשה ואילו לא ילפינן איש ולא אשה והיה גם לנשים יגיע חלק בארץ והי' לבנות צלפחד מגיע גם חלק עצמן אך או גם האי דכתיב ולא נותר מהן איש לא יליף מני' איש ולא אשה והוה גם נשים בכלל הגזירה ואו אף שמגיע לבנות צלפחד גם חלק עצמן לא הי' כח לבן לבקש עוד על חלק אביהן שהרי כיון שהגזירה נגזר גם על הנשים והם ידעו שהם היו ע"ע יותר מבת עשרים ופחותי' מששים ועליהם נגזרה ומה להם לבקש על חלק אביהן הרי גם חלק עצמן לא יבוא לירש כי בחיים יודעים הם שימותו ואף אין לומר שינשאו לאיש ויולדו בנים והם ירשו ארץ הרי בפחותה שבהן היתה בת ארבעין ושוב אינו מוליד ואף שבנעשה לבן נס ע"פ הם לא ידעו אם יעשה להם נס וע"כ למה להם לבקש חלק אביהן אבל אחרי ששמעו שהארץ נתחלק לשבטים ולא לנקיבות והי' קשה להן שלא כתיב לאלה תחלק הארץ הכל במשמע אפילו נשי' וכו' אלא צ"ל מדכתיב איש לפי פקודיו יתן נחלתו ילפינן איש ולא אשה וא"כ גם האי ולא נותר מהן איש הוא דוקא איש ולא אשה וא"כ לא נגזרה גזרה על הנשים ואכן יכולין לבוא לארץ וע"כ הם באין לתבוע חלק בארץ וזה הוא שא' הספרי נתקבצו ליטול עצה לתבוע חלק אביהם ר"ל שזה עצה עמוקה הי' ביניהם שלא לתבוע חלקם כ"א חלק אביהם לבד דאילו היו תובעי' גם חלקם הי' קשה שלא כתיב איש לפי פקודיו יתן נחלתו משמע איש ולא אשה א"כ דלא ילפינן איש ולא אשה א"כ גם גבי גזרה דכתי' ולא נותר מהן איש נמי לא ילפינן איש ולא אשה וא"כ הגזרה גם על הנשים ומה להם לתבוע שום חלק הלא לא יבואו לארץ וע"כ לא תבעו כ"א חלק אביהם לבד ועל חלקם הודו שמאיש לפי פקודיו נלמד איש ולא אשה וכן נמי ולא נותר איש כ"א איש ולא אשה ויכולין הם לבוא לארץ וע"כ דוקא חלק אביהם תבעו וקל"ל

פי' הספרי שבנות צלפחד נתקבצו ליטול עצה לתבוע חלק אביהם

ועתה תבין גם דברי בנות צלפחד מה שא' חמשתן היו חמשה דברי' אמרו שכל א' מהן כאותה באיזה שתגלגלו לתרץ איזה קושי' שיהי' קשה על בקשת ירושת נחלת אביהן וע"כ האריכו בדברים ולא שמכנת נשים שהם דברניות כ"א לנורך דברו והוא ע"פ ראי' בזוהר פ' בלק אבינו מת במדבר וכי אחרינן לא מיתו במדבר דהכי א' ורשים לי' דאיהו מרת במדבר וכו' אבל טענה דאטעינו אינון בנתן דצלפחד דמית במדברא והוא איהו הוה צלפחד רב לבי יוסף ומגו דלא הוה ידע איהוי דאורייתא כדקא יאות לא הוה נשיא והוא הוה דלא דאורה נטיר פומי' וממלי לקבלי דמשה ועלי' כתיב וימת עם רב מישראל גבר דלא ידע אורייתא לכך עם ורב משום דהוה רב במשפחה ובגין דחב במדבר במלולו ממש חשיבו בנתי' דמשה יהא אנטיר דבבו ובגין כך קריבו עם משה לאלעזר וכל הנשיאי' וכל רישא אבהן ולא מללו עם משה אלא לקמיהו וכו' ע"כ בזוהר

נמצא לפי זוהר הנ"ל שעיקר חטאו של צלפחד הי' שדיבור סרה נגד משה ועשה הי' מלך וא"כ הוא צלפחד בכלל מורד במלכות

ובגמ' דשבת איתא דר"ע יליף ג"ש נא' כאן במדבר אבינו מת במדבר ונא' להלן וימצאו איש מקושש עצים במדבר ויליף מכאן שצלפחד מקושש עצים הי' וזה הוא חטאו שחילל שבת ולא בשביל שדיבר נגד משה ואי' בסוף נגמר הדין ת"ר הרוגי מלכות נכסיהון למלכות שנא' כל אשר ימרה את פיך וכו' הרוגי ב"ד נכסיהון ליורשין ע"כ : ולפ"ז נ"ל שזה פי' כוונת בנות צלפחד שהאריכו בדבריהן וכל אחת פירשה דברי אחותה שהראשונה אמרה אבינו מת במדבר כדברי ר"ע בגמ' דיליף ג"ש נאמר כאן במדבר ונא' להלן וימצאו איש מקושש עצים במדבר וכמ"ש שעיקר חטאו הי' שחילל שבת ולא כדעת הזוהר שפירש אבינו מת במדבר ר"ל במלל שדיבר נגד משה ומאי נפקא מיני' לענין ירושה שאם הוא כדעת ר"ע שהוא הי' מקושש וכאלו שהוא מהרוגי ב"ד ונכסיהן ליורשין והיה בנות צלפחד ראוי לירש נחלת אביהן אבל לפי דעת הזוהר שפירש שהוא דיבר נגד משה והוה הוא מהרוגי מלכות ואז יהי' נכסיו למלכות ואין שום טענה לבנות צלפחד שהרי הרוגי מלכות נכסיהן למלכות ולזה באה הראשונה בטענה זו לומר אבינו מת במדבר כדעת ר"ע ואנו ראוין לירש נחלת אבינו אך שעדין הי' דברי' סתומים שהיא אמרה אבינו מת במדבר והתורה אינה מפורשת ויכול לקרות המי במדבר במדבר והוא שמלל שדיבר נגד משה : לזה באה השני' לתקן דברי הראשונה ואמרה והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קורח ר"ל מה שאמרה אחותי אבינו מת במדב' שלא תטע' לומר במדב' שא' במדבר סתם והשלישי' פירשה יותר דעדין קשה למה אמרה הראשונה מילתא דמשתמע לתרי אפי ופן יאמרו לאידך גיסא לזה אמרה השלישית כי בחטאו מת ר"ל שהוא מקושש ובחטאו מת שחילל שבת ובזה תירצה למה אמרה הראשונה מילתא המשתמע לתרי אפי והקדים מה שצריך כאן ליישב דקא' כי בחטאו מת שהרי בכל מקום חטא הוא שוגג וכאן אם כדברי' שהוא הי' מקושש הרי הי' מזיד וע"כ גם נתחייב מיתה וא"כ איך אמרו בחטאו מת וכל"ל בעונו מת אלא נ"ל ע"פ דאי' במפרשים שצלפחד נתכוון לש"ש כדי שלא יחללו שבת שיראו שהרי הוא נהרג ושוב לא יחללו שבת ומשום זה נ"ל לומר שזה הוא כמו כוונת הגמ' דקא' שם עקיבא עתיד אתה ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה גלית ויקח לי למה באמת התורה כסתו אלא נ"ל שזה הוא הטעם מפני שחטאו הי' לשם שמים וכאלו לא חטא כלל וע"כ התורה כסתו וע"כ נ"ל שגם משום זה הוא נקרא חטא שהוא שוגג ולא עון : ולזה כיוונה השלישי' שבא לתרץ למה אמרה ראשונה בלשון דמשתמע לתרי אפי ולא פירשה שהוא הי' מקושש לזה אמרה כי בחטאו מת ר"ל שלא אף בחטא זה הי' הוא רק שוגג שהרי כוונתו הי' לשמים וע"כ גם התורה כסתו ולא פירשה כ"א ברמז בג"ש במדבר במדבר וע"כ גם אחותי אמרה בלשון זה אבינו מת במדבר ולא פירשה דברים שלא רצה לפרוט חטאו כי ידעה שהוא לא חטא כי כוונתו הי' לשמים אך עדין לא פירשה שום א' מהן מאי נפקא מיני' אי הוא הי' מקושש וחטאו חילל שבת או אם הי' ממלל נגד משה ואף שאני כבר כתבתי אבל עדין מתוך דבריהם לא למדנו שום כ"א לו"א הרביעי' ובני' לא היו לו ואנו באנו ליטול הירושה וע"כ דקדקה אחותי לומר והוא לא הי' בתוך העדה הנועדי' על ה' בעדת קרח שהוא לא דיבר כלום נגד משה וא"כ אין הוא מהרוגי מלכות כ"א מהרוגי' ב"ד ונכסיהם ליורשים ואבינו אין לו בן ואנו ראוים לירש וזהו דבר הרביעי' אך עדין הי' עו' איזה קושי' על אותה הירושה לזה באה החמישי' ואמרה למה נגרע שם אבינו ממשפחתו ואית' ע"פ ראי' בפ' יש נוחלין דף קט"ו מתני' סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו והעברת' את נחלתו לבתו בן קוד' לבת בת קודמתן לאחין אחין קודמין לאחי האב וכו' ובגמ' ת"ר ב אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן מנין ת"ל בן אין לו עיין עליו וכו' ועיין גם ביבמות וכדכתבתי לעיל בתוס' ד"ה בן אין לו עיין עליו וכו' ובתוך הדיבור והא דפשיט' לי' בי"ש נוחלין דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו

ביאור הגמ' דשבת בשבי' בנות צלפחד

ביאור טענות בנות צלפחד שכל א' תירצה בדברי' מה שהי' קשה לאחורה על טענת אחות' מדברה לפניה

נראה לר"י דנפקא לי' מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וכו' ואית' בר"יש נוחלין ומאי דרשא דתניא שאירו זה האב מלמד שהאב קודם לאחין יכול יהא קודם לבן ת"ל הקרוב קרוב קודם ומה ראי' לרבות את הבן ולהוציא האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו לייעוד ולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום אלא במקום שאין בן וכו' : ואימא שאירו זה האב מלמד שהאב קודם לבת ופירש"י מלמד שהאב קודם לבת דהא אינה קמה תחת אביו לכלום כבנו ואחיו וסדר הפסוקי' כן הוא איש כי ימות ובן אין לו ונתתם את נחלתו לשארו זה האב ואם אין לו שארו ונתת' את נחלתו לאחין ואם אין לו אחין והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכו' ותירץ בגמ' כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו ע"כ שם

משמע דכאן הי' ס"ד דאחין יהי' קודמין לבת אך מטעם דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו וע"כ גם לענין נחלה בת קודמת לאחין כמו בן : ובתוספ' וא"ת מנ"ל דבת פוטרת מן היבום אי מדכתי' בן אילו עיין עליו הא איצטריך לאתוי ממזר כדאי' פ' שני דיבמות וכו' ומסיק שם בתוס' שיש לרבו' דבת פוטר' מן היבום מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי ע"כ בתוספ'

ועתה תבין גם דברי החמישי' שבאתה לתקן דברי הרביעי' שאמרה ובנים לא היו לו ועלינו חלה הירושה שכך הוא סדר נחלות איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ועדין קשה קושית הגמ' ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחין ואחין קודמין לבת משום דבת לא קמה לשום דבר במקום אביו ומאי אית לך למימר כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי א"כ קשה קושי' התוספ' הא גופא מנא לן דבת פוטרת מן היבום ומאי אמרת שבן אין לו עיין עליו הא אצטריך לאתוי ממזר וא"כ כיון שאין הבת פוטרת מן היבום א"כ שאין יורשת רק האחין הוה קודמין ולצלפחד הוו אחין וא"כ מאי אמרה הרביעי' שאין לו בן מה בכך כיון שעכ"פ יש לו אחין לזה באה החמישי' לתקן כל זה ואמרה למה יגרע שם אבינו ממשפחתו כי אין לו בן תנה לנו נחלה בתוך אחי אבינו ר"ל כיון שאין לו בן ואף שיש לו אחין אנו קודמין ולמה כן כתירץ הגמ' כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו ה"ל לענין נחלה וא"ת מנ"ל דבת פוטר' מן היבום לזה אמרה למה יגרע שם אבינו ממשפחתו ר"ל הלא הוא כלמוד שלא ימחה שמו וכיון שיש לו בת אין שמו מחוי וא"כ למה נגרע לענין יבום וכיון דלענין יבום אנו שוים לבן גם לענין נחלה אנו שוין לבן לענין זה להיות קודמין לאחין וע"כ אמר' תנה לנו נחלה בתוך אחי אבינו ודוק ויפה דברו בנות צלפחד וע"כ גם הק"בה הסכים וא' כן בנות צלפחד דוברות ואמרינן שהק"בה הודה לדבריהן

ולישב גם מה שא' מהו לסוד את ביתו מהו לסיד את קברו ולא שהפלינן בדברים אלא שלא א' דבר שלא שמע מרבו וצ"ב ונ"ל לישב ע"פ ראי' במועד קטן דף ה' ע"א מנין לציון קברות מן התורה מהכא וטמא טמא יקרא והאי להכי הוא דאת' הא מבעי לי לגופ' שצרי' להודיע צערו לרבים א"כ מאי וטמא טמא אלא ש"מ תרתי ע"כ הוא שם כונה שהקשו בגמ' דאבעי לי' מנין לציון בית הקברות והלא הוא ידע מהאי קרא וטמא טמא יקרא אלא משום דס"ל דהאי קרא וטמא טמא הוא דאתי להאי דצריך להודיע צערו לרבי' וא"כ קא מבעי לי' לציון בית הקברות והתם הוא טעמא שבטומאה לטהרת פרוש ממנו ואף שבאמת הוא כלמוד נ"כ מהאי קרא מיתורא אך הי' הספק הוא שהעיקר ליחוד וטמא טמא הוא דאתי להודיע צערו לרבי' וציון ב"ה הוא כלמוד מיתורא ור"ל שזה הספק הוא הי' בין בעל האיבעי' ובין המתרצן

ביאור מה שאמרו מר"י ביתו מהו לסוד את ביתו וכו'

מבואר

שבעל המבעי הי' סבר דעיק' קרא וטמא טמא הוא דאת' להודיע צערו לרבי' ומיותרא לא ידע כלום והוה לי' לתרצן בקיצור מיותרא ואז לסוד שביהם ציין כ"ה ולהודיע צערו לרבים ולמה תירץ לו התרצן מתחילה שהכא וטמא טמא יקרא וכי עלה על דעתו שבעל המבעי לא ידע האי קרא וטמא טמא יקרא וה"ל לתרץ בקיצור שיש שני לימודין ואז לילף כמו שירצה או להודיע צערו מגוף הקרא ופרוש מיותרא או אפשר אלא נ"ל שהתרצן דקדק דוקא להודיע לו איזה ללמוד מגוף הקרא ואיזה הוא מיותרא ולמה כן והוא ע"פ דאי' בכמה מקומות בש"ס שחייב אדם לומר בלשון רבו וכדאי' גם בברכות פ' שלשה שאכלו

א"ר יהודה א"שמואל ברי'דרבי שילת משמי'דרב אין המסובי' רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקא'לטעום אתמר למאי נפקא מיני' שחייב אדם לומר בלשון רבי' ועיין גם בזוהר פ'נו דקא מפרש התם ר' אליעזר טעם קרבן בהמה וכו' א"ל ר"ש ברי איימא הא קורבנא דבהמה קרבנא דעופא מאי א"ל לא חשיבא אכל אם תבלבלא שכחי מלה דבהמה מלה דעיפא ולא אימא בגין דלא חשיבא ועד כאן לא שמענא א"ל ר"ש יאות אמרת וכו' ר"ל מה שלא שמע מרבו : ועתה נבין גם דברי התלמידים ששאלו מר'אליעזר מהו לסיד את ביתו אך בהקדים לך שחילק בין לסוד את ביתו ובין לסוד את קברו כי הטעם דלסוד את ביתו הוא **כדאי'בב' בתרא שמחויב אדם להניח ד'אמות כנגד הפתח זכר לחורבן :** והוא הטעם להודיע צערו לרבי' ולסוד את קברו הוא ציין כ"ב והוא הטעם שהטומאה קורא פרוש ממני ולזה כיון ששאלו התלמידי' מהו לסוד את ביתו רוצה לומר דקא מבעי להו אם צריך להודיע צערו לרבי' וכי' קשה לר' אליעזר מאי קא מבעי להו וכי לא ידעו האי קרא וטמא טמא יקרא אלא נ"ל דהם סברי דקרא וטמא הוא דאתא לציין כ"ב ור' אליעזר הוא ידע מהאי גמרא דלעיל דגוף הקרא אתא להודיע צערו לרבי' והו' להו לומר שהו לסוד את קברו ולזה א"ל מהו לסוד את קברו רוצה לומר מה שאתם שואלין אותי מהו לסוד את ביתו אין כאן שום שאלה כי הוא ללמוד מגוף הקרא מטמא טמא יקרא והוו להו לשאול מהו לסוד את קברו אך עדין קשה ומה בכך אם הם טעו בלימוד הי' גם לר' אליעזר להפוך ולומר על שאלתם ששאלו מהו לסוד את ביתו שהוא ללמוד עכ"פ מיותרא כיון שהם רוצים ללימוד מגוף הקרא ציין כ"ב שהוא לסוד את קברו ועכ"פ יצא ללמוד גם שני הלימודי' ומה בכך אם ללמוד מגוף הקרא להודיע צערו לרבי' שהוא לסוד את ביתו ומיותרא פרוש שהוא לסוד את קברו אי אפשר לו"א ולא שהפלינן בדברי' ר"ל שרחק אותן בדברי' אלא אמ' דבר שלא שמע מרבו ר"ל שלימדם כוה שחייב אדם לומ' בלשון ששמע מרבו ובגמ' כמ"ש עיקר המבעי מכיין לציין כ"ב מגוף הקרא הו' להודיע צערו לרבי' וא"כ גם אתם הי' לכם לשאול מהו לסוד את קברו : ואף שבגמ' תירץ לו התרצן על ציין כ"ב טמא יקרא כינה שבגוף הקרא קא על ציין כ"ב זה אינו שאלתו הוא שהתרצן השיב לו וטמא טמא יקרא רוצה לומר וטמא הוא יתורא אך שבעל המבעי הוא לא הבין וס"ד שהוא תירץ מגוף קרא וע"כ א' והא מבעי לי' להכי וכו' ותירץ לו התרצן א"כ מאי וטמא טמא רוצה לומ'שאני ידע שהאמת הוא אתך שמגוף הקר' ללמוד להודיע צערו לרבי' אך מה שאמרתי לך וטמא טמא יקרא מיותרא אני אומר לך וא"כ גם בגמ' הוא ללמוד מגוף להודיע צערו ומיותרא הוא ללמוד ציין כ"ב וע"כ א' להם ר' אליעזר מהו לסוד את קברו שוה הי' לכם למבעי' וכו' ודוק כי בכון ועיין עו' בפ' תפילות השחר דף ך"ו ע"ב וז"ל האומר דבר שלא שמע מרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל :

עוד מאמר א' בפ'שני שעירים שאלו את ר"א יכול כשחלה השעיר יכול הוא לרכוב על כתיפו א"ל יכול הוא אני ואתה ופרש"י בריא הוא וחזק השעיר שיכול לרכוב עליו אני ואתה: יכול כשחלה המשלח מהו לעשות שליח אחר במקומו א"ל שלו'אני ואתה ופרש"י לית אני ואת' נזקקין לשלחו א"ל יכול כשירד מן הצוק ולא מת מהו לירד אחריו ולהמיתו א"ל כן יאבדו כל אויבך ה' ורש"י פי' בשאלה דקא'בריא וחזק הוא שלא רצה להשיב לו דבר מה שלא שמע מרבו כדאי'בסמוך בגמ'וכו'הני שאלות ששאלו את ר"א שכבר בארתי אותן בקונטרסי'הקודמין ובסיום כל המאמר באותו דף איתא שאלה אשה חכמה מפני מה אין בעגל מיתתן שוה א"ל אין חכמה לאשה אלא בפלך ואח"כ א"ל זבוח וקיטור בפייף ניפוץ ונישוק במגפה מחבב בלבו בהררוקין ע"כ המאמ'

ביאור המאמ' בגמ' הנ"ל שאלה אשה חכמה את ר"א מפני מה אין בעגל מיתתן שוה א"ל אין חכמ' לאשה אלא בפלך

והוא תמוה שהוא ד ומאוד הוא כמון לביאור וכ"ל ליסב ע"פ דאי' באותו דף עצמו ושלא ביד איש עתי א' ר"א ביד איש אפילו זר שאינו כהן יכול לשלחו ואינו צריך כהן עתי צריך שיהא מזומן מאתמול עתי אפילו בשבת עתי אפילו בטומאה איש אפילו זר מאי קמ"ל מהו דתימא כפרה כתיב בה קמ"ל : עתי אפילו בשבת פשיטא ופיר"שי מה צריך להשמיענו שאפילו בשבת יכול לשלחו שהרי תמידין דוחין ותירץ בגמ' הא קמ"ל כשחלה השעיר יכול להרכבו על כתיפו והוי כעין משא בשבת והכותא משא בשבת חייב חטאת לכן צריך עתי אפילו בשבת ללמוד שאפילו על כתיפו שהוא דרך משא הוא מותר ע"כ ועדיין אני צריך לפרש הסוגיא בגמ' דקא'עתי אפילו בשבת עתי אפילו בטומאה עתי צריך שיהא מזומן מאתמול ויש כאן שלש למודי'מהאי עתי והשתא יכול לשאול כאן מנ"ל ללמוד מתיבה א' ג'לימודי'דילמא או זה או זה ללמוד והככי מלמדך להוציל כל מקום שתמצא סוגיא כזו נ"ל שנלמד א' שכלל חברתה באופן זה שכיון שהוא ללמוד מעתי אפילו בטומאה או הוא הוכרח ללמוד גם לימוד זה מעתי שצריך שיהא מזומן מאתמול וכן אפכא כיון שהוא ללמוד מעתי שצרי'שיה' מזומן מאתמול או הוא ללמוד נ"כ שאפילו בטומאה ושני' נ"כ בפסחי'במועדו אפילו בשבת במועדו אפי' בטומאה וכ"ל נ"כ שאחד ללמוד מחברתה וגא לך הפירוש שכיון שנלמוד מעתי שיהא מזומן מאתמול דוקא א"כ הוכרח הוא שאפילו בטומאה יכול לשלחו דאל"כ אי בטומאה צריך שלית את"כ א"כ אם נטמא ביום שהוא צריך לעשות אחר במקומו א"כ אותו שנעשה היום הרי הוא אינו מזומן מאתמול וכבר למדנו מעתי שיהא מזומן מאתמול אנ"ל שכיון שצריך שיהא מזומן מאתמול או אף שהוא בטומאה יכול לשלחו וכן אפכא אם ללמוד מעתי אפילו בטומאה נ"ל למה כן אפילו בטומאה וכי נפסלו ישראל טהורי' אנ"ל מפני שצריך שיהא מזומן מאתמול וא"כ הא בהא תלוי והוא כפתור ופרח אך שבת ומזומן מאתמול הם שני דברים הסותרים זה את זה וכאשר אגיע לפניך ואז נ"ל כאשר שהיא פלוג'דמאן דיליף מעתי אפילו בשבת או אינו יכול ללמוד מעתי אפילו בטומאה או שיהא מזומן מאתמול : אך נקדים מה דגרסינן לי בהאי דקא' איש אפילו זר ופריך מאי קמ"ל ותירץ מהו דתימא כפרה כתי' בה קמ"ל ע"כ שם ויש כאן להקשות באמת למה אינו צריך כהן כיון דכתיב בי' כפרה שהרי בכל מקום היכא דכתי' כפרה צריך כהן כדכתיב וכיפר הכהן וא"כ גם כאן למה אינו צריך כהן אלא נ"ל לתירץ הקושיא הכוא ע"פ דאי'בהאי פרקא פ' שני שעירים **ת"ר וכיפר בווידוי דברים הכתוב מדבר או אינו אלא במתן דמים נאמר כאן וכיפר ונא' בשעיר וכיפר מה להלן בוידוי אף כאן בווידוי דברים הכתוב** מדבר כמנא אף כאן אנו למדין שבשעיר המשתלח בוידוי מתכפר שהכפר'תלוי'בוידוי ולא בשילוח וע"כ י"ל שדבר זה בא לאשמועי' דקא'ביד איש אפילו זר שאינו צריך כהן וקא'מאי קמ"ל ותירץ מ"ד כפרה כתיב בה וא"כ יהא צריך כהן קמ"ל ר"ל קמ"ל שאין הכפרה תלוי' בשילוח כלל רק בווידוי וע"כ אין צריך להיות שליח דוקא כהן כיון שאין הכפרה תלוי' בה וק"ל : ומכי'נלמוד נ"כ דהש כא' שאין הכפרה תלוי' בשילוח או הדעת מכרעת שאין השלוח דוחה שבת דאילו הי' דוחה שבת כפרה תלוי' בה או הוי כמו כל קרבנות שבתורה ודוחה שבת אבל כיון שאין הכפרה תלוי' בה י"ל שאין דוחה שבת במשא על כתיפו שהוא דרך משא בכך וחייבין עליו חטאת ואז י"ל שאפילו שהשליח הוא טמא יכול לשלחו בטומאה שהרי אין שום כפרה תלוי' בה וא"כ הרי לך שהשבת וטומאה : הן

לימוד בכל הש"ס שתמצא סוגי' כזו שנלמוד מתיבה א' איזה לימודי' נ"ל דא' נלמד שכלל חברתה

דברי' בסנהדרי' זה את זה ר"ל כא' שהוא אינו דוחה שבת שפשט שאין כפרה תלויה בה או י"ל שיכול לשלחו בטומאה וע"כ שאין דליכא יעבדתי' אפילו בשב' ואז י"ל דהוא ס"ל דכפרה תלוי בשליחות וע"כ אפילו שליחות דוחה שבת כיון שהכפרה תלוי בה אבל מאן דס"ל גוברתי' שפילו בטומאה ור"ט הוא ס"ל שאין כפרה תלוי' בה וע"כ אף בטומאה ואז אינו יכול ללמוד אפילו בשבת דאסיכו קיתי כרחה שבת כיון שאין שום כפרה תלוי בה ודוקא לרכבו על כתיפו הוא דאינו כרחה כדלעיל שהוא כעין משא אבל סתם שילוח יתן ליתחום מותר דהלא תחומין הוא דרבנן : ועתה תבין הש"ס שהלא תלמידי ר"א סד"א יכול כשחלה השעיר יכול הוא לרכבו על כתיפו שדקדקו בלשונם לומר דוקא אם יכול לרכבו על כתיפו שהוא כעין חיוב חטאת ולא כאן קשה על התלמידים שאלו וכי לא ידעו שהוא דא' בגמ' שתי' אפילו בשבת ופריך בגמ' מאי קמ"ל שלא תחומין דרבנן וקא' הא קמ"ל דכשחלה השעיר יכול לרכבו על כתיפו וא"כ מאי קמבעי' להו ואף שיש לומר שהם ידעו שיש מו' ליגמר מינתי' אפילו בטומאה והוא מותר לאותו ליגמר דאפילו בשבת וכדהוכחתי לעיל וע"כ קא בעו יכול הוא לרכבו על כתיפו אך עדין קשה מי להם לשאול על עניי מה בא ללמד ואז ידעו אם יכול לרכבו על כתיפו או לאו ואם נאמר שלא ידעו כלל שהגמ' הביא א"כ למה הוקשה להם זה אם יכול לרכבו על כתיפו פי' להם להקשות מתחלה אם צריך זה השלח להיות דוקא כהן או לא שהרי גם זה הוא בגמ' בלמוד שאלו קרא כיד איש אפילו זר ופריך מאי קמ"ל ומתרץ מ"ד כפרה כתיב כי' וצריך כהן קמ"ל וא"כ כיון שלא ידעו התלמידי' כלל שהגמ' הכ"ל הי' להם לשאול מתחלה אם צריך כהן או לא אלא דידעו שהגמ' הכ"ל א"כ מאי קא בעו אם יכול הוא לרכבו על כתיפו הלא הוא כלמוד שמתי שיכול וכ"ל שבאמת ידעו התלמידים שהגמ' הכ"ל וע"כ לא קבעו להו אם צריך כהן או לא דידעו כיד איש אפילו זר וגם ידעו בגלמוד שמתי שאפילו בשבת ואתי קמ"ל דאפילו לרכבו על כתיפו ואתי קבעי להו אך זה קמבעי להו דהוה תרי מילי דסתרי אהדדי שהרי כיון שבלמוד שכיד איש אפילו זר וקשה מאי קמ"ל אלא נ"ל מ"ד כפרה כתיב כי' קמ"ל אך קשה דלמא באמת כיון דכתי' כפרה צריך כהן ואינו כשר בזר אע"ג שאין הכפרה תלוי' בשליחות' כ"א בוידוי וע"כ אין צריך כהן לשלחו וא"כ כיון שאין הכפרה תלוי כי' א"כ י"ל שעתי גם ללמד שאפילו בטומאה ואין דוחה לגזור קרבנות שהם מפרין וע"כ יפה שאלו התלמידים משנ לרכבו על כתיפו ר"ל דוקא על כתיפו שהוא כעין משא ויש חיוב חטאת וכאן כיון שאין הכפרה תלוי בו' י"ל שאינו דוחה שבת בשלמא כל' בלא ליגמר שכיד איש זר י"ל שהוא למוד מנתי אפילו בשבת וקמ"ל דאפילו לרכבו על כתיפו אבל כיון שבלמוד שכיד איש אפילו זר ואתי קמ"ל אלא מ"ד כפרה כתי' בי' וקשה דילמא באמת כיון דכתי' כפרה צריך כהן אלא נ"ל שאף דכתיב כפרה אינו תלוי בשליחות כ"א בוידוי וא"כ שאין בשליחות שום כפרה י"ל שהוא אינו דוחה שבת ואתי עתי י"ל אפילו בטומאה וא"כ שנ"ל דיכול לרכבו על כתיפו וק"ל ואף שיש כאן להקשות מ"ז מאי קמבעי להו כיון דעיקר המבעי בעלי להם עכח אותו ליגמר והשיב להן כ"א יכול הוא אני ואתה ופרש"י כריא וחזק הוא השעיר שיכול לרכוב עליו אני ואתה אבל לרכבו שמעי' על כתיפו אינו יכול ולזה שאלו אותו יכול כשחלה המשלח מהו שיעשה אחר במקומו כל"ו בלא שחלה כרלשונכה ק"א עתי אפילו בשבת ולא כמאן דס"ל שעתי צריך שיהא מוזמן מאתמול וכיון דאין צריך שיהא מוזמן מאתמול או מוכחי כשחלה דיכול לעשות אחר במקומו אבל עתה שהוכחנו שכיד איש שאפילו זר ומקשינן מאי קמ"ל אלא משום דס"ד כפרה כתיב בי' וצריך כהן קמ"ל שאין הכפרה תלוי' כ"א בוידוי ושוה עוכח שאין דוחה שבת לרכבו על כתיפו וא"כ מאי עתי אלא שצריך שיהא מוזמן מאתמול וא"כ כשחלה המשלח קא קמבעי להו שהו שיכול לעשות אחר במקומו או לאו שהרי צריך להיות מוזמן מאתמול ואם נעשה אחר במקומו הרי אין הוא מוזמן מאתמול ואין לומר שאי קמבעי להו דכיון שצריך להיות מוזמן מאתמול פשיטא דאין יכול לעשות אחר במקומו י"ל דקמבעי להו אי צריך דקא דוקא הוא שצריך להיות מוזמן או לאו דוקא רק לכתחלה ובדא' בנעין צריך

פלפול אם הכפרה דכתיב גבי שעיר אי תלוי בשליחו' השעיר או בוידוי וכ"מ אי בעיכן שיהא השליח כהן דווקא או לאו

ואין לו תקנה או לאו והשיב להן ר"א שלו' אני ואתה שאין אנו כריכין לשלחו ופירש"י שלא רצה לגלות דבר שלא שמע . פירש ולפי כן אף שלא שמע סי' לו להוכיחם מעצמו אמ"ל שסראה להם כוס שבעניכי דשעיר אין להוכיח דבר ולומר שום הוא טעמו של דבר ולהוכיח דבר מתוך דבר משום דשעיר הוא מחוסן דברים שהשטן משיב עליהן וזהו מוקש ולזה שאלו אותו שחלה שליח' מהו שירד אחריו להמיתו כשירד מקבלו ולא שום שהן שירד אחריו להמיתו או לא וזהו פ"פ דאי' פלוגתא בגמ' ושאלו אותו אם לקרב נזירים לאחר פירוש הוא נורה שצריך שיגזרנו לשני מלשון גזרי עלים ולאחר פירוש הוא נורה שלשון גזירת פסקים קילותא דליתא ליטעמא הוא נורה וכאן כיון שלא רצה להשיב להם שום טעם או בין התלמידים ומפוסקי' אי משום שלא רצה לומר דברי שלא שמע מרבו ונאמנים דברכות שכל האומר דבר שלא שמע מרבו גורם לשכינה שמסתלק מישראל או טעמו הוא משום שכל עניינו דשעיר מוקש הם ואין להם שום טעם ואז גם פירושו של אהרן נורא הוא גזרת הפסקים ואין צריך לגוזרו לשנים וע"כ שאלו סהו שירד אחריו להמיתו ולגוזרו לשני' או לאו וק"ל :

טעם שהסתיר ר"א לא רצ' להשיב לתלמידים כששאלו אותו על כשחלה השעיר יכול הוא לרכוב על כתיפו וכו'

ולפ"ז נ"ל דיש לתרץ גם בסיום באותו הק' שאלת אשה חכמה מפני מה אין בעגל מיתתן שוה א"ל אין חכמה לאשה אלא בפלך ואח"כ א"ל זבוח וקיטור בסייף ניאוף ונישוק במגפה שמחה בלבן בהדרוקן ולאף זה כ"ב ונ"ל ע"פ מה דלעיל דשאלו מהו לרכוב על כתיפו וכיוצא מהו זה שדקדקו בלשונם לומר דוקא על כתיפו אלא נ"ל ע"פ דאי' בשפת גבי אנשי הוצל שהיו רגילין לנשוא משאיהן על ראשם ובטלה דעתם אצל כל אדם מפני שלא הוציאו' בדרך כל המוציאין ואי' נמי בשבת פ' כ"ג טוה מעל גבי בהמה חייב ג' חטאת וחכמי' אומרי' אינו חייב כלום שאין דרך טויה בכך והתני' וכל אשה חכמת לב בידה טוו ואמ' רב יהודא אמ' רב שטי' בעזים וטוו בעזים חכמה יתירא שאני ופירש"י וגם תוס' בטלה דעתן אצל כל אדם מפני שעשו שלא כדרכן ועיין בפ' המצניע דקא' התם אשה חכמה מרבצה הבית בשבת דמוכח שם אם היא עושה מלאכה שלא כדרכה בשב' שהיא פטורה ופטורי' דשבת י"ל כההיא פטורי דשבת די"ל פטור ומותר אף לכתחלה שהרי קא' מרבצה משמע לכתחלה ולזה א"צ ראי' שעיקר הדין דעושה מלאכה שלא כדרכה שהוא פטור הוא נלמוד מהא דאי' בע"ז דכתי' איכה יעבדו הגוים האלה דוק' שדרך עבודתה בכך אבל אם עבד ע"ז שלא כדרך עבודתה בכך הוא פטור ואם בע"ז התורה הוא כך הוא הדין בכל מלאכו' שבת שהוא כן כמו שעיק' הלימוד הוא מע"ז ועתה תבין גם הכוונ' דקאי קרא דקא' וכל אשה חכמת לב בידה טוו ואמאי הוא דקא משבח אותן כמה שטוו מן העזים ומה עולה לנו מזו החכמה אבל לפי הא דלעיל הוו החכמה שהם טוו מן העזים שאין דרך טוויה בכך ולא מותר לעשות אף בשבת כמו דתניא אשה חכמה מרבצה בשבת ולרבנן דס"ל שאין דרך טווי' בכך וזו היא חכמתם שיכולין לעשות אף בשבת ואף שמלאכת משכן אינו דוחה שבת והם חכמו לעשות מלאכת משכן וע"כ עשו דרך חכמה לעשות דרך חכמה שלא כדרך עבודתן ואז הם מותרין לעשות וזהו עיקר חכמתן וכוה תכוה אל כביאור שבתחלנו בו שלא אשה חכמה ר"ל שהיא חכמה שהיא כחוקת חכמה כבבית דשני' ומסכין למדרש נ"ל מהאי קרא איכה יעבדו הגוים דאמם נלמוד שאין חייב כ"א כדרך עבודתם והיא שאלה מפני מה אין מיתתן שוה בעגל והאיש הוא מפני שים חילק אם עבודתה בכך או לאו וזהו האשה שהחזיקו אותה בחכמה והיא שאלה אותו דבר עלמים שמפני מה אין מיתתן שוה נבל [illegible] קשה לפ"ז שמפני מה הוא נקראת [illegible] לעולם בעין עבודתה בכך או

ביאור בהפסוק בפ' ויקהל וכל אשה חכמת לב בידי' טוו דקשי' לכאורה דקא משבח לה בחכמה דוקא

אלוהו וכבר אמרנו שע"כ קראו וכל חכם חכמת לב בידה. טנג ע"ש אותו ליחוד שמגלו אותו התיר לט ות מן הענוים ואין דבך שיכולת בכך ושון. כן לגורו שע"ג ועתה שאותה החכם שלית תקומה והיה שתלה בתנאי שהיא ע"ז שעפי שפה אין מיתתן שוב ואחם בע"ז שעשם כלמוד עקור דין זה. היה אינו יודעת שכ"ם הוא בשאר דברי' שאין יודעת לחלק ואף אומן נשים שטוו מן הענוים י"ל נ"ל שלא ידעו לחלק בין שלודפה בכך או לאו רק שנקראו חכמות ע"ש הענוי' שעוסק שהיא בעגמה חכמה. כפלאה לנשות מן הענוים ונ"ל אין חכמה לאשה אלא בפלך ר"ל שעד הפתח הייתי סבור שלכתוב יונסלחן ע"ש שהם יודעין החילוק אבל עתה אני רואה שאף זו האשה הנקראת חכמה ואין יודעת לחלק וא"כ אין חכמה לאשה אלא בפלך ר"ל רק במלאכת הפלך לבד אבל לא בשום ליעוד שלא ודוק: אבל גבי אביגיל שראה דוד שרטוב לד"ת א' דוד ברוך טעמך ברוכה את ר"ל שאין כוונתה לאותו חכמה. לבדה אלא אף לבבר אחר גג"ל ועיין בדרשותי למסכת חלק ות"ה בזה בענ"ם:

גלפ"ן פה שהקד' לעיל בדרוש הנאמר של שלובי מכן לפ"ה ל"ל

עוד לישב מדרש מכילתא התמוה מאוד ז"ל סכותה לראשי ביום נשק אמר עשו להק"בה את אתה אמרת את עשו שנאתי למה ואם ר"תאמר שעברתי על לא תרצח וכי מבטל אתה הברכות שברכני אבא על חרבך וכו' וגם אמרת את יעקב אהבתי למה והלא נשא שתי אחיות ואת"ל אני הוא שנדרשתי לעצמי א"כ למה יסתירהו בצל סוכ'

ביאור מכילת' תמוה מאוד סכות' לראשי ביום נשק א' עשו להק"בה למה אמר' את עשו שנאתי למה וכו'

ע"כ. מדרש זה הוא תמוה מאוד ואין להאריך ולהרבים. גל כפי דקדק סכמת לא כתוב רק את זה אנגלה על הבאת שאי אפי דקת. עשו לתב הק"בה שנגלו ונחרבו את יעקב וכי סוא פשנוו לא ידע את מעשיו וגם דקדק דקס ונ"ל לתרץ באופן זה שמעבר הרי קשה לי קושיא המשתי' שהקשו קמא דאי' בירושלמי ואף הובא בתוספ' סוף פ"ק דקידושין שהק"בה מצטרף מחשבה טובה למעשה ומחשבה רעה אינו מצטרף למעשה. וכ היה בישראל אבל באומות הוא להיפך מחשבה רעה. הק"בה מצטרף למעשה שנא' ימחום אחין שאז שהי' מתנחם להורגו ומחשבה טובה אינו מצטרף למעשה ונוב בעתבטו כל הפשרטים לירש טעם. פל' פה עמה מבה והלא הוא הגמר שפלו תמים וכל דרכיו משפט א' לכולם ומשל"ה אומרים בעם מספיק ע"פ דאמרו רז"ל הרשעים הם ברשות לבן שנאמר ויאמר בלבו. אבל הצדיקי' לבן ברשותן ושע"ז הוא האומות שהם ברוב רשעים ובודאי כיון שחשב רע בלבו ובמא ברשות לבו ובודאי יעשה וידון לבו הרע וא"כ הוא נחשב למעשה. אבל צדיקי' לבן ברשותן ואף אם הוא יחשב בלבו לעשות הרע אח"כ' שהרי לבו הוא ברשותו ולא יעשה הרע כהום ע"כ אין הק"בה מצטרף למעשה וכן להפוך במחשבה טובה ע"כ הוא כפי לאיות הקב"יג; ילי כלחר ליישב הקושיא הכיה באופן אחר והוא ע"פ דאי' פלוגתא דרז"ל אי שכר מצוה בהאי עלמא איכא או שלא. מצוה בהאי עלמא ליכא והנה אייתי לפנך מה דאי' בקידושין סוף פ"ק ויתמ' כל העושה מצוה א' מטיבין לו וכו' ומפא' ורמינהו וכו' על הפרק [illegible] דבת א' הא מני ר' יעקב היא דס"ל שכר מצוה בהאי עלמ' ליכא וכו' הרי שא' לו אביו עלה לבירה והביא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח האם ונטל הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה אלא למען יאריכון לך ליום שכולו ארוך ולמען ייטב לך ליום שכולו טוב ודילמא לא הוה כדר' יעקב מעשה הוה ודילמא מהרהר בעבירה הוה ומחשבה רעה אין הק"בה מצטרף למעשה וכו' ופרש פקח עירך ודאמר מרבי יעקב דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא דס"ל אין הק"בה מצטרף מחשבה רעה למעשה ונא"כ קשיא בשעת דלמאן דס"ל שכר מצוה בהאי עלמ' איכא ואז קשה בהאי דבחזרתו נפל ומת והיכן מכלת שהרי ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא. אם לא שנא' דמהרהר בעבירה הוה. והק"בה מצטרף מחשבה למעשה ואחרי שהודעתיך את זאת בין תבין מה דנפקא לן בחלוקת יעקב ועשו שיעקב נטל חלקו ע"הב ועשו נטל חלקו ע"הז. אלא משום דס"ל ליעקב כמאן דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא וע"כ נטל בע"הב. אבל עשו לאחרת עמו וס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא וע"כ נטל חלקו בע"הז וכבר הוכחנו דלמאן דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא הוא ס"ל דאין הק"בה מצטרף מחשבה למעשה אבל למאן

דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא ס"ל שדנין גם על המחשב' ובזה הוא מתורץ הקושיא הנ"ל למה הק"בה מצטרף מחשבה רעה של אומות למעשה ושל ישראל אינו מצטרף שהרי הק"בה הוא עושה כרצון אי"ש וא"ש שלוהם עם כל א' לפי סברתו כאשר הקדמנו וזה כמה פעמי' וכמה במשכ' כנכו' וע"כ אומות שהרי הם בחרו בע"הז ולפי סברתם הוכחת הוא להצטרף מחשב' רעה למעש' אבל אנו שבחרנו בע"הב והוכרח הוא שלא להצטרף מחשב' רעה והק"בה הוא כצדיק ישוב לכל שעושה כרצון אי"ש וא"ש וק"ל. כן נ"ל ליישב הקושי' דלעיל וזה אבוא גם אל ביאור המכילתא אך זכור את הפלוגתא שכבלתי שבכל פירושי דאי' קרא על כל דבר דמאן דס"ל על כל דבר בא לרבות על ידי שליח שהמשלח חייב וא"כ על המחשבה אין מחייבין אותו ומאן דס"ל קאי על כל דבר בא לרבות על המחשבה א"כ ס"ל דעל ידי השליח פטור והשליח חייב. ולזה אין צריך כאן שברכת עשו על חרבך תחי' שברכו יצחק הוא שפטרו שלא תהיה שהיי באומות מטעם זה לא קיבל עשו התורה אפילו לא תרצח אמר לא היה ברכתו חרבך [illegible] דין קש' איך באיות שיוכל יצחק לפטור שלא תרצח דכתי' בתורה אשר צוה לתתנו שתלשים דכים ולא יבאי' פום [illegible] קיבל עונשו של עשו על עצות דעצת רבקה שאמרה ליעקב עלי קללתך בני וכל זה הוא עלי בפלוגתא דאי' שיטה שליחות בפסק קידושין אי יש שליח לדבר עבירה או אין שליח לדבר עביר' ולמאן דס"ל יש שליח לדבר עבירה וכע"נ הם אל על המשלח וא"כ יעקב שהרי הוא נטל חלקו ע"הב והוכחנו לעיל שהוא ס"ל שכר מצוה בהאי עלמ' ליכא וכיון דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא מוכח הוא נ"כ דאין דנין על המחשבה וא"כ קאי על כל דבר שאין לומר לרבו' על המחשב' פרילדידי' יכוה דס"ל שאין דנין על המחשבה א"כ על כל דבר בא לרבות ע"י שליח שהענוש אל על המשלח ולזה שייכול יצחק לברכו בדבר זה על חרבך תחי' שאז כיון שעשו עושה דבר זה בשליחות אביו והוי הוא שליח לדבר עבירה ולפי סברת יעקב יש שליח לדבר עביר' והעונש על יצחק המשלח ודא היה והאי ברכת' ואת"ל שבוהר [illegible] בתר הכי סכותה לראשי ביום נשק כך אמשו להק"בה ואפי' אם אותי שנאתי שנא' ואת עשו שנאתי וכו' על פלא שוה [illegible] שהרי אתה דן אותו על המחשבה כדאי' בירושלמי שנא' ימתום אחיך יעקב שהרי עשו שימתנחם להורגו ולא הורגו והכתוב מעלה עליו כאילו הורגו כדאי' שם וא' עשו שהק"בה עושה זה מחמת שאתה דן אותו על המחשבה רעה ולי יעקב הוא אין איפכא על מחשב' טובה הוא מצטרפו ולא על מחשב' רעה וא"כ למה אתה שנאתי וא"ת שעברתי על לא תרצח א"כ אתה מבטל שברכו' שברכני אבי על חרבך תחי' והוא פירושו ר"ל וא"ת שעברתי על לא תרצח כלומר שדינה הוא הכי לדון על המחשבה שהרי יש פלוגתא בהאי על כל דבר אי לרבות על המחשבה או לרבות ע"י שליח והק"בה הוא המכריע כמ"ד שדנין על המחשבה ובמ' שהי' שמתנחם להורגו הוא כאלו הורגו א"כ אתה מבטל הברכו' שברכני אבי על חרבך תחי' שהרי כבר הוכחנו שעיקר הברכה הי' שיפטם קיבל עונשו של כבו עשו עליו ומטעם דס"ל יש שליח לדבר עבירה ואז נ"ל קאי על כל דבר לרבות ע"י שליח ואין דנין על המחשבה אבל עתה שאתה הוא המכריע שע"ד כאן לרבות על המחשבה אבל ע"י שליח השליח חייב וא"כ הענוש אל עלי ולא על אבא וא"כ אתה מבטל הברכו' שברכני אבי וגם אמרת את יעקב אהבתי למה שלא נשא שתי אחיות ר"ל שהוא בפועל עשה ואין אתה דן אותו ואותי אתה דן על המחשבה וא"ת אני הוא שנדרשתי לעצמי רוצה לומר שהרי זה הוא קלי בפלוגתא אי אמרינן שכר מצוה בהאי עלמא איכא או לא ולמ"ד דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא מוכח הוא דדנין על המחשבה כדלעיל ואני הרי סבל תלוקתים שאני בחרתי בע"הז משום דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא מוכח נמי שדנין על המחשבה וא"כ הק"בה דן אותי לפי סברתי. וע"כ הוא באמת שהקדוש ברוך הוא דן אומות עו"ם על המחשבה רעה. אבל התלוקים שלי אבל ישראל אינו כן שבר חלוקת יעקב וע"כ אמ' עשו וא"ת שאני הוא שבררתי לעצמי לג"מ א"כ למה יסתירהו בצל סוכה וכו' ע"פ דאי' בפ"ק דע"ז דעתיד הק"בה שיאמר כל מי שקיים תורה ומצות יבוא ויטול שכרו וכו' [illegible] מצוה קלה [illegible] הבה לנו [illegible]

ונעשה

טעם מספיק במה שאמרו רז"ל הרשעי' הם ברשות לבם והצדיקי' לבם ברשותם

ונעשה וכו' עד שיאמר הקב"ה מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לבו ועשו אותה וכו' עד שהקב"ה הוציא חמה מנרתקה וכו' ולפי הא דלעיל שאמר שהחלוקה הי' באופן זה שעשו נוטל שכרו בעה"ז וישראל ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא וא"כ למה לי להקב"ה להחזיר עבירתם ושגגותם בכל סוכה וכל"ל שחלוקת יעקב ועשו נראה להם ואת שאין להם חלק עוד ולמה ישפילהו בכל סוכה וק"ל :

ולפי זה נ"ל ליישב מה דאי' בילקוט בלק אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ועשית לו כאשר עשית לסיחון ואיתא במדרש אל תירא אותו מכדי סיחון ועוג אחי' הי' דאמרי' סיחון ועוג בני שמחזאי היו מאי שנא סיחון דלא מסתפי ומעוג מסתפי אלא א' שמא תעמוד לו זכות אברהם שנא' ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי והוא אליעז' עבד אברהם והי' משה מתירא שלא תעמוד לו זכות אברהם ואמ' לו הקב"ה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ע"כ הוא המדרש והוא תמוה מאוד על מה ולמה הי' משה מתירא ואם הוא שהוא עבד אברהם ויעמוד לו זכות אברהם אנו שאנו בני בניו של אברהם על אחת כמה וכמה ואם הי' טעם להשה שהי' מתירא א"כ מה השיב לו הקב"ה אל תירא :

ביאור מדרש ילקוט פ' בלק אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו וגו' מכדי סיחון ועוג אחי' הוו וכו'

ונ"ל ליישב אגב גם מדרש ילקוט ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו ששלט ביצרו כמותו ע"כ הוא במדרש וכאן צריך ביאור מאין הוא כלמוד לבעל המדרש שהוא שלט ביצרו ונ"ל ע"פ דאי' במסכת יומא ורגלי חסידו ישמור זה הוא הכובש יצרו עד רוב שנותיו ושוב אין יצר הרע שולט בו וכן הוא גם בתוס' סוף פ"ק דב"ב דא' התם שבעה המה דלא שלטה בם רימה ותולעה ולא שלט בם יצר הרע והקשו התוס' מאי רבותייהו דאבות שהיו ישרים כיון דלא שלט' בהו יצר הרע ותירצו התוספ' עד ל"ו שני' שהוא רוב שנותיו של אדם מחויב אדם לכבוש יצרו מכאן ואילך אין ליצר הרע שום שליטה באותו אדם ודא היא רבותייהו של אבות שעד ל"ו שני' היו כובשי את יצרן ומאז ואילך לא שלט בהן ולזה יפה כלמוד במדרש ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו וכאן תיבת ל"ו הוא כמיותר ומזה כלמד לבעל המדר' שלמד ששלט ביצרו כמותו רוצה לומר כמו שאברהם שלט ביצרו עד רוב שנותיו שהוא ל"ו שני' ואף אליעזר כמו כן שהא' המושל בכל אשר ל"ו שאף הוא מושל בכל אשר ל"ו שהוא רוב שנותיו והבן שא' המושל בכל רוצה לומר כיון שהוא שולט ביצרו עד ל"ו שהוא רוב שנותיו ואז רגלי חסידיו ישמור ששוב לא ישלוט בו יצר הרע כל ימיו והבן המושל בכל אשר ל"ו שכיון ששלט בל"ו הוא נקרא בכל ויפה כלמוד המדרש ששלט ביצרו כמותו ר"ל כמו אברהם שכיון שכבש יצרו עד רוב שנותיו שוב לא שלט כל ימיו אף אליעזר כן הוא וק"ל :

ביאור מדרש ילקוט ויאמר אברה' אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו ששלט ביצרו כמותו

אמר כן המחבר השה מעשיל כהנא שפירא סג"ל ששמעתי מפי הרב הגדול המופלא ששון מק"ק לנבשאב ז"ל איתא בזוהר ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל אותו נטל אות ה"א משמא קדישא ולייט לאתנחא על אמו נקדים דאיתא דהמצרי דבא עלי' והיא שוגגת כסברה שהוא בעלה ואיכא חייבת רק מכאן דפית' באלמוך שהוא שוגג חייב מכה שקדמו איזה מזיד דאי לאו הכי פי' הקב"ה שמסרו מאתה מדכתיב ורגלי חסידים ישמור ובגמרא דמסכת יומא מפרש האי קרא דבשביל צדיק אחד העולם מתקיים דכתיב ורגלי חסידו ישמור חסידו כתיב וזה מוכח אי אמרינן דעיקר השם הלא ה"א אחרונה כדאית' בגמ' א"כ מספר השם רק כ"א וקשה על מה העולם עומד עד כ"ו דור שניתנה תורה דאיתא דכד נוס לאלף דור התורה היתה ראוי ליתן לאלף דור וראה הקב"ה שאין קיום לעולם בלא תורה רק כ"ו דורות כמספר השם כנגן התורה עיד לכ"ו דורות אבל אם מספר השם רק ד"א קשה על מה העולם עומד חמשה דורות אך אי אמרינן דבשביל צדיק א' העולם קיים יש לתרץ דחמשה דורו' אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם הי' מגיני' על העולם ולכן נטל אות ה"א דשמא קדישא לדורות שמספר השם רק ד"א והעולם עומד בכל דור בשביל צדיק אחד דכתיב רגלי חסידו ישמור ולפי זה שוגג פטור וזהו ולאתנחא על אמו וק"ל :

וכדי לקרב אל ביאור המדרש שהתחלנו בו עדין אני צריך להקדי' מה דאי' בפרקי ר' אליעזר ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי כי נשבה לוט בן אחיו ויבוא הפליט זה עוג והוא אליעז' עבד אברהם ומחשבתו הי' לרעה א' ידעתי כי אברהם קנא הוא וילך להציל את לוט ויהרג שם ואני נוטל את אשתו ע"כ"ל ונראה שמחשבתו הי' לרעה והמעשה בפועל הי' טוב ומעשה ואת שאברהם הציל את לוט בן אחיו והשבויות דק ס"ד אי' פלוגתא רבה ורב אי אזלינן בתר מחשבתו או בתר מעשיו כגון בשסיה דפרש מצודה לגוף דגים בשבת והעלה דגים וגם העלה התינוק שהי' טובע בנהר אי' דאזלינן בתר מחשבתו שהרי מחשבתו הי' להעלות דגים וחילל שבת ע"פ מחשבתו וחייב ואי א' דאזלינן בתר המעשה שהציל התינוק והוא פטור וכבר הקדמנו טעמו של שני לוחות הברית למה אין הקב"ה מצטרף מחשבה רעה למעשה בישראל ובאומות הוא מצטרף והוא זה שפני שאומות הרוב הם רשעי' והם ברשו' לבן וכיון שהוא מחשב בלבו איזה רעה והוא ברשות לבו ודאי יעשה מחשבתו וע"כ הוי מחשבה כמעשה מה שאין כן בישראל שרובן צדיקים ולבן ברשותן וכו' והרי לפניך שאליעזר עבד אברהם שהוא הי' הפליט שהגיד לאברהם והי' מחשבתו לרעה כדאי' בפרקי ר"א לקחת את שרה והמעשה הי' טוב אך שלמ"ד דס"ל דאזלינן בתר המחשבה וכאן הי' מחשבה רעה ואף שבישרא' אין הקב"ה מצטרף מחשבה רעה למעשה אך באומות הוא מצטרף ואליעזר הוא עוג הוא כנען ומצטרפין מחשבתו כרע' אך משה שהוא הי' יודע טעמו של דבר למה באומות מצטרף ולא בישראל והוא מטעם שאומות הם מסורין ביד לבן ואף הוא ידע דלגבי אליעזר כתיב המושל בכל אשר לו והוא שליט ביצרו כמותו וכמ"ש אף הוא לבו ברשותו כמו בצדיקי ישרא' וזהו שהי' משה מתירא מעוג יותר מסיחון אחיו וזהו שא' שלא יעמוד לו זכותו של אברהם רוצה לומר שהרי זכותו של אברהם הוא שהוא שליט ביצרו והרי אף אליעזר כמו כן הוא שליט בכל אשר לו ורא' הוא שדינו הוא כדין כל ישראל שאין מצטרפין מחשבתו והרי המעשה הי' בפועל טוב ובדין הי' משה מתירא וזהו שהקב"ה אמר לו אל תירא כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו והוא ע"פ דאי' בקידושין שהעולם נידון אחר רובו ועל זה יש שני פירושין הא' פי' הרמ"בם בס' המדע שלו ופירש"י שם שהעולם נידון אחר רובו שאין הקב"ה דן איזה אומה כ"א אחר רובם ואף שיש ביניהם כמה צדיקים וחסידי' אומו' העול' אין הקב"ה דן אות' כ"א אחר רובם ולז"א לו הקב"ה אל תירא אותו ר"ל אף שהוא לבו ברשותו אל תירא כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו והרי כל עמו אין לבן ברשותן ואני דן אחר רובם וק"ל :

טעם נכו
של"פ ל
באומו' הק
מצטר' מחש
רעה למע
ולא בישר
עיין ש

ולפי"ז נ"ל ליישב מה דאי' בילקוט וזאת הברכה וז"ל רש"בג אומר מוצל ראובן מאותו חטא אפשר שהוא עתיד לעמוד בראש השבטי' בהר עיבל ואומ' ארור שוכב עם אשת אביו והוא נזקק לאותו מעשה ומה ת"ל כי עלית משכבי אביך שתבע עלבונו של אמו : ובשפתי כהן על התורה איתא כוונת ראובן בחטאו שלא יתלה הסרחון שנטלה בכורתו מאתו בעון אמו שהיא רימה' ליעקב ע"כ הוא חטא ואמ' מוטב שיתלה הסרחון בי ואל יתלה באמי ע"כ הוא בשפתי כהן וצריך ביאור מדת מאי תיקון לראובן בזה שחטא אף הוא וכן ואולי בשביל חטא אמו

אמו לאור ל"ל שהק"בה יודע שלא יהי' הוא הבכור אך עתה שאף שגם חטא וחטא שניהם יעשה זאת וא"כ מה תיקון בזה שלא יתלה הסרחון באמו הלא גם בשניהם יתלה ונ"ל לישב דיסה כיון ראובן שא' מוטב שיהא הסרחון תלוי בי ואל יתלה באמי והוא באופן זה שהוא ממש כפשך אז חשבו לא יהי' שום חטא בעולם ואם הוא יהי' לחטא יחשב לו אין שום חטא באמו לומר שמכחה נטלה בכורתו והוא ע"פ אותו פלוגתא שכתבתי לעיל דיש פלוגתא היכא דמחשבתו ומעשיו אינו שוי' דחד מכוון לטב וחד מכוון לביש אי' פלוגתא בזה אי אזלינן בתר המחשבה או בתר המעשה

פי' דברי הזוהר למה נקרא יוסף בן זקוני'

אי' בזוהר טעם למה נקרא יוסף בן זקוני' והוא משום שהבר כא יעקב אל לאה והי' מחשבתו אל רחל כסבור שהיא רחל ובאותו מחשבה הוליד בטפתו של יוסף והמתינה אותו בטפה בארץ עד שבא אח"כ אל רחל והוליד את יוסף ואף שיש כאן להקשות הלא אף אחר שבא אל רחל עדין היתה רחל עקר' ולפי הזוהר היתה ראוי תיכף להוליד זה אינו כלום כי זה שהיתה עקרה הי' מחמת שנשא לאה אבל אם לא הי' נשא את לאה ולא הי' שייך לומר אהבת רחל ושנאת לאה שזה הי' גרם להיות רחל עקרה והי' רחל מולידה תיכף וק"ל וזהו כי בן זקוני' הוא לו שמצד בטפתו הוא הזקן שבבניו ונמצא שיוסף הוא הבכור מצד הטפה שהיא נקראת מחשבה שאין בה שום נשמה וראובן הוא הי' הבכור מצד הגוף שהוא בפועל והוא נשמה וזה ידענו כבר דבזה יש פלוגתא אי אזלינן בתר המחשבה ואז יוסף הוא ראוי להיות בכור ואם נא' דאזלינן בתר המעשה אז הוי ראובן ראוי להיות הבכור ולפ"ז יפה כיון הש"ך שפירש שא' ראובן מוטב שיהא הסרחון תלוי בי ואל יתלה באמי רוצה לומר שאם יתלה בי אז אי אפשר לומר שיהא גם נתלה באמי וזהו שא' ראובן שעלבון אמו תבע ר"ל אף שהוא חטא בפועל שבלבל יצועי אביו והמעשה הי' רע אך מחשבתו לטובה הי' שהרי הוא עלבון אמו תבע ונמצא שיש כאן מחשבה טובה ומעשה רע ואם נאמר דאזלינן בתר המחשבה ונמצא גבי יוסף שהוא ראוי להיות הבכור מצד המחשבה ואז חטאו הוא גרם שביטל ממנו הבכורה שהוא ליתה לאביו וא"כ גם גבי חטא שלי אזלינן בתר המחשבה ומחשבתי הי' לטובה שעלבון אמי הייתי תובע וא"כ לא הפסדתי כלום ואם נא' דאזלינן בתר המעשה ואז המעשה שלי הוא רע שבלבלתי בפועל וא"כ יאמרו שהחטא שלי הוא גורם ליטול בכורתי מאתי וא"כ אין שום צד ליתלות מצד ראות אמי שנא' מכח המחשבה ראוי להיות יוסף הבכור הלא לא אזלינן בתר המחשבה ומצד אמי אני ראוי להיות הבכור שאני הוא הבכור במעשה וא"כ יפה א' מוטב שיהא החטא תלוי בי ואז אל יתלה הסרחון באמי כלל ודוק :

ולפ"ז נ"ל ליישב גם המשך הפסוקים **פ' בלק דכתיב וכיסה את עין הארץ ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני ואי' במדרש וכיסה את עין הארץ שהרגו סיחון ועוג ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני זה דוד שיצא ממני שהוא יצא מרות המואבי' כן הוא בזוהר** סדר זו ותמוה הוא אבל לפי מה דלעיל הוא מיושב שפיר שהרי כבר הקדמנו שעוג הוא נתכוון על המחשבה שחשב שאברהם יהרג והוא ישא את שרה ואף שבפועל עשה טוב שהלך כמה פסיעות להגיד לאברהם שיציל את לוט בן אחיו אך שמחשבתו הי' לרעה וגבי אומות אזלינן בתר המחשבה משא"כ גבי ישראל דלא אזלינן בתר מחשבה לרעה אבל לטובה אזלינן וא"כ גבי ראובן שהי' מחשבתו לטובה שתבע עלבון אמו ואזלינן בתר מחשבתו ואין בו שום חטא :

ביאור פסוקי' ריש פ' בלק

ואי' בילקוט וזאת הברכה יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה שהתפלל משה על מלכי בית דוד דקאתי מיהודא וגם זה צריך קצת ביאור שהרי לעינינו אנו רואי' שמשה התפלל על ראובן והמדרש אומר שהוא התפלל על מלכי ב"ד ואף שא' וזאת ליהודה לא נרמז משם שהתפלל על מלכי בית דוד ונ"ל ליישב בזה האופן שכיון שהתפלל על ראובן זו היא עצמה שהתפלל על מלכי ב"ד וזו היא פרוש תורה יחי ראובן וכו' ויהי' מתיו מספר וזאת ליהודה רוצה לומר שזה שהתפלל משה על ראובן ויהי' מתיו מספר וזאת היא שייך ליהודה שזה שתפילה היא מייכה ליהודה והנה דאי' ברש"י ויהי מתיו מספר שיהא ראובן נמנה במספר עם שאר אחיו ובג"כ תדע פ' וזאת הברכה למה באמת נבחר יהודה להיות מלך לפי שכל שביעי חביבין לפני הק"בה ויהודה הוא השביעי אברהם יצחק ויעקב ראובן שמעון ולוי ויהודה הוא השביעי אך כל זה אם ראובן אינו חטא והוא נמנה עם אחיו במנין ואז יהודה הוא השביעי אבל אם נאמר שחטאו חטא והוא לא נמנה עם אחיו אז יהודה הוא אינו שביעי כ"א הששי והק"בה אוהב השביעי' ואין לו משפט המלוכה ולז"א המדרש כיון שמשה התפלל וא' יחי ראובן ויהי מתיו מספר שיהא הוא נמנה עם שאר אחיו במנין וזאת ליהודה שזה הוא שייך ליהודה שהרי כיון שראובן נמנה אז יהודה הוא השביעי ולו משפט המלוכה וק"ל ובזה נבוא אל המשך הפסוקי' שהתחלנו בו שא' **וכיסה את עין הארץ שהרגו סיחון ועוג ועתה לכה ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני** זהו דוד שהוא עצום במלכו' והוא יצא ממני וזהו פרושו ר"ל שמכח הריגת סיחון ועוג אני יודע שעצום הוא ממני שעצומו של מלכות הוא יצא ממני מרות המואבי' ומיהודה דאילו בלא הריגת סיחון ועוג י"ל שלא יצא ממני מלכות ב"ד ואף שדוד יהי' נולד מרות והוא מיהודה ר"ל שלא יהי' שייך לו המלוכה מ"ט משום דס"ל ראובן חטא בפועל ואף שבמחשבה הי' טוב י"ל דשמא אזלינן בתר המעשה וא"כ ראובן הוא החוטא ואז אין הוא נמנה עם אחיו במספר וא"כ אין יהודה השביעי והק"בה אוהב שביעי' הוא ויהוד' אינו רק ששי ואז אין דוד ראוי למלכות ואז אי אפשר הוא לומר כי עצום הוא ממני שעצומו של מלכות יצא ממנו שהרי אין שייך לו משפט המלוכה אבל עתה שהרגו סיחון ועוג והלא עוג הוא ראוי הי' להנצל שהרי המעשה שהוא הציל את לוט אם לא שנא' דאזלינן בתר המחשבה ומחשבתו הי' לרעה שחשב שיהרג אברהם והוא ישא את שרה וא"כ ש"מ מכח עוג דאזלינן בתר המחשבה וא"כ ראובן הוא הצדיק דאזלינן בתר מחשבתו שהוא עלבון אמו תבע ואז הוא נמנה עם אחיו במספר ואז יהודה הוא השביעי וא"כ אני רואה שממני יצא עצומו של מלכות ועתה לכה ארה לי אולי אוכל נכה ענה אותו זכות וק"ל :

ביאור מדרש ילקוט פ' הברכה יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה שהתפלל משה על מלכי בית דוד

והואיל דאנו עסוקין בזה הסדר **פ' בלק נישב קצת בדברי בלק אך לא באריכות ושים עיניך על הפסוקי' האילו הצריכים ביאור שנאמ' ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אלים וכו' ויאמר בלעם לבלק התייצב על עולתך ואולי יקרה ה' ודבר מה יראני וכו' לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל כי ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו ע"כ** ויש כאן לדקדק שא' בלעם בנה לי בזה שבעה מזבחות מה טעם לאותן שבע מזבחות ואף **דאי' במדרש שהוא אמר מאדם ועד עכשיו בנו שבע מזבחות ואף אני אקרי' כנגד כולם** ועדין לא ידענו למאי נפקא מיני' א' שהוא רוצה להקריב כנגד אותן קרבנות שמאדם ועד עכשיו וכי חנף הק"בה ברוב עולות והלא א' המרבה וא' הממעיט וכו' וגם בפסוק שלאחריו שא' בלעם התיצב על עולתך ואלכה אולי יקרה ה' ודבר מה יראני וכי שייך לומר על הדיבור יראני ונ"ל ליישב שתי מקראות האלו בהקדי' שתי מדרשים הצריכי' ג"כ ביאור ואחד מהן הוא **פ' צו בילקוט וידבר ה' וגו' צו את אהרן וגו' וש"ה כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים** בלעם הרשע הי' סנגורין של אומות העולם וא"ל הירצה ה' באלפי אלים ברבבות נחלי שמן רוצ' הוא שאתם מקריבין לו לוג שמן אנו מקריבין לו רבבות נחלי שמן מה הקריב לפניו אברהם לא איל א' ואנו מקריבין לו אם הוא רוצה אלפי אלים ומה הקריב לובנו אני אקריב בני ובתי **שנא' האתן בכורי פשעי זה בנו הבכור פרי בטנה חטאת נפשי זה בתי ראה כמה הי' ערום אותו רשע התחיל לומר את שבע מזבחות ערכתי מזבחות לא א' אלא המזבחות כך אמר בלעם משנברא אדם ועד עכשיו כמה שבע**

פי' פסוקי' בפ' בלק הצריכי' ביאור עיין עליהם

מזבחות

ביאור מדר' פ' כן אמר בלעם את שבע מזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח וכו' א' הק"בה רשע אלו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל

מזבחות אף אני אקריב שבע כנגדן למה הי' אותו רשע דומה לטבח שהי' מוכר בשוק והי' חנות מליאה בשר וראה הגלוסק' מסתכל בבשר א"ל וכי כבר שלחתי אופסון לביתך כן בלעם א' לו הק"בה לאותו רשע רשע מה את עושה א"ל את שבע המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח א"ל הק"בה רשע אילו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל והיו מקריבים לפני שנא' כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים בבני אברהם יצחק שהן אילי עולם אין אני מקבל קרבנות אלא מישראל שנא' צו את אהרן ואת בניו וכו' עכ"ה וקצת המדרש הזה הוא תמוה מאוד ונ"ל ליישב ע"פ הקדמות המפורסמות דאין צריכין ראי' שהרי כ נתחכמו כל המפרשים לפרש טעם הקרבנות שזה הוא רחוק מן השכל שיהא אדם חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו בשפיכת דם בהמה אשר לא חטא ולא כלום והרבה טעמים לדבר זה אך א' משל הטעמים הוא לזכור מעשה העקידה ולפ"ז הטעם אין לאומות שום שייכו' בענין הקרבנות כ"א לנו הוא שייך שאנו זרע אברהם וכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק והוא זרע יעקב ולא עשו אך לזה יש סתירה גדולה שהרי גם אדם ועד עכשיו הקריבו קרבנות ואז עדין לא הי' שום עקידה בעולם אלא נ"ל טעם אחר לקרבנות שהקרבנו' הם מזונות למלאכי השרת והוא כענין דורון לעבדי המלך וזה הוא כבוד המלך וע"כ הוא מכפר ולזה בא בלעם וא' הירצה ה' באלפי אלים אם רוצה הוא באלפי אלים רוצה לומר אם רצון הק"בה הוא לקבל דורון אנו מקריבין לו אלפי' אלים כלא אברהם לא הקריב אלא איל א' ואנו מקריבין לו אלפי אים אדאם תאמר שעיקר הטעם הוא העקידה וא"כ אין לנו חלק בקרבנות כ"א ישראל שהם נקראי' זרע אברהם ולא אנחנו לז"א ומה הקריב אברהם כבו אף אני אקריב כבו וכתי' ר"ל אם עיקר זכות הוא שזוכר המעשה העקידה ואף אני אעשה כמו אברהם ומעתה יהי' גם לאומות העולם רשות להקריב ויזכר לאו גם העקידה שלי וזו טענת בלעם אך בלעם שאין פיהו ולבו שוה שאף שבא בטענה שאף הוא רוצה להקריב כמו וכתנו למען יעמוד לו זכות לדורות אך עם כל זה לבו כל עמו שאם היו אומרי' לו שיקרי' כמו הי' חוזר מדבורו אך למען יצדק בדבריו הי' אומר כן ולז"א ראה כמה הי' ערום אותו רשע התחיל לומר את שבע המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל מזבחות לא כת' אלא המזבחות שאדם ועד עכשיו כמה הקריבו שבע ואף אני אקריב פר ואיל ר"ל ראה ערמותו של אותו רשע שהרי בפיו א' אף אני אקריב כמו וכתי' להיות דומה לאברהם ומדאגת היראה פן יסכימו עימו שיקריב כמו לזה הוא התחיל לומר את שבע המזבחות ערכתי שבא תיכף בסתירה שע"כ אין טעם קרבנות משום מעשה העקידה וזו היא הסתירה שא' שאדם ועד עכשיו הקריבו ואז עדין לא הי' שום עקידה בעולם אלא באמת שאין זה טעם קרבנות וא"כ אף אני אקריב פר ואיל ולא כן כיון שאין טעמו משום העקידה וא"כ איזה טעם אחר יש לדבר וא"כ אף אנחנו שאף שאין אנו נקראין זרע אברהם כולנו שייך מכח אדם שהקרי' כבר : וזהו שא' לו הק"בה מי ידמה לי"י בבני אלים שהן אלי עולם שהן אברהם ויצחק והוא פי' ראי' במפרשי' לאותו דיעה שטעם הקרבנות הוא משום שהוא זוכר מעשה העקדה

פי' במדרש בכ"ל שאמר הק"בה מי ידמה לה' בבני אלים שהם אילי עולם וכו'

ועדין קשה וכי אין לו לאברהם שום זכות ביותר מזה והלא הוא בעצמו הי' מושלך בכבשן האש וזכות זה הי' ראוי לעמוד לו לדורות ולמה דוקא מעשה העקידה אלא עיקר הטעם הוא שאברהם הוא חסד ועקוד ליצחק שהוא דין וכמאמ' שהחסד של מטה הוא נכר על הדין של מטה ואז גם למעלה הי' כן שהחסד של מעלה נכר על הדין של מעלה והיו השרי' של אומות כפותי' עד החורבן וכו' ולז"א לו הק"בה רשע אתה מתירא פן יאמרו לך שתקריב כנך ותהי' דומה לאברהם ועם כל זה לא הי' רצונך ובאת בסתירה שלא להקריב כנך טענת הוא בידך שאף אם תרצה להקריב כנך אינו מועיל לי כלום שאי אפשר לדמות לאברהם וליצחק שהן אלי עולם לז"א מי ידמה לי"י בבני אלים והוא לשון חוזק שבא' ואת אילי הארץ לקח שהוא יצחק הוא דין ואברהם הוא חסד וגם דוקא הוא מועיל לדורת שכמו שאברהם הוא חסד על הדין אבל אתה אף אם תשחוט כנך אינו מועיל כלום שהרי אתה אינך חסד וכנך אינו דין ונכנס טרחת להביא סתירה כי אינך צריך לזה וק"ל :

ביאור פסוק שאמר בלעם התיצב על עולתיך וגו'

ואגב נ"ל ליישב גם מה שא' בלעם התיצב על עולתך אולי יקרה ה' אלי ודבר מה יראני י"י והוא באופן זה שבלעם הי' מסופק בדבר זה אם אף אומות יכולין להקריב קרבנות או לא ולז"א בלעם ודבר מה יראני י"י ר"ל שמכח דיבור י"י אני אדע אם אוכל להקריב או לא והוא ע"פ ראי' במדרש ילקוט בלק וזאת תורת זבח שלמי' זש"ה אשמעה מה ידבר האל כי ידבר שלו' אל עמו לפי שבלעם הי' סניגורין של או"ה ובאו או"ה ואמרו לו כששמעו פ' הקרבנות אמרו לו לישרא' אמר ולנו לא אמר א"ל אין הקרבנות שלום אלא למי שקיבל התורה שנא' י"י עוז לעמו יתן י"י יברך את עמו בשלום עיין שם הלשון יותר באריכות וכאן קשה למה דוקא על קרבנות באו או"ה לבלעם לאמור לו שגם להם נאמרה פ' הקרבנות ואיה השיב להם בלעם שא' אשמעה מה ידבר וכו' וי"ל ע"פ ראי' במסכת חולין ראי' פלוגתא אי מקבלין נדרים ונדבות מן הגוים ופלוגתייהו בהא תליא דכתיב איש איש כי יקריב ת"א איש איש לרבות את הגוים שמקבלין מהם ות"א איש איש דברה תורה כלשון בני אדם ואין מקבלין מן הגוים : ולז"א וזאת תורת זבח שלמיו שהם קרבנות נדרים ונדבות באו או"ה ואמרו שאף הם רוצים להקריב קרבנות ולמה דוקא מצוה זו יותר מכל מצות שבתורה וי"ל משום דכאן כתיב איש איש כפלו וי"ל שהוא בא לרבות שמקבלין נדרים ונדבות אף מן הגויים ולז"א להם אשמעה מה ידבר האל כי ידבר שלום אלו עמו רוצה לומר מה דעתיכם משום דכתי' איש איש ואתם סבורין שהוא בא לרבות אף מן הגוים אך הלא עדין יש עוד מאן דס"ל דהאי איש איש אינו בא לרבות כלום כ"א דברי תורה כלשון בני אדם ואין שום לימוד שיהא מותר לקבל מן הגוים ולז"א אשמעה מה ידבר האל רוצה לומר אשמעה מה ידבר אם דבריו כלשון בני אדם ואז אין שום יתור ללמוד ממנו שיקבלו מן הגוים ואין לכם שום פתחון פה להקריב וק"ל וזהו כמו שא' שאין הקרבנו' שלום אלא למי שקיבל התורה שהם מתוכין בה רוצה לומ' אף אנו במס' שהאמת הוא כמאן דס"ל שאין ד"ת כלשון בני אדם ובכל מקום היכא דאי' יתור לשון וצריך ללמוד ממנו איזה לימוד ואף כאן איש איש הוי יתור לשון למליף מכי' שמקבלין מן הגוים מיהא למאן שקיבל התורה בפרטותי' ודקדוקיה וכיון שהוא יליף מכל חסר ויתיר יכול הוא למיליף אף כאן אבל אתם אי אפשר לכם להביא ראי' מן התורה שאין ד"ת כלשון בני אדם רק ילפינן מיתורא שהרי אתם לא קבלתם התורה ואין אתם מאמינים בה ואין לכם להביא שום ראי' מדבר שאין אתם מאמינים בה וק"ל :

ביאור פסו לכה אר יעקב ול זעמה יש

ובכדי ליישב עוד כדברי בלעם שא' לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל ולבסוף אמר לו בלעם לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל כי ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו ואף כאן יש לדקדק מאי האי דקא' לכה ארה לי יעקב לכה זעמה ישראל למה זכר שני השמות האילו ואף שרש"י תירץ זאת שלא ידע איזה שם המובהק אך עדין קשה והלא מקרא מלא הוא ולא יקרא שמך עוד יעקב כ"א ישראל ולי נראה

שהוא

שהוא רעו לשני עבירות שהיו בידו הוא שנשא שתי אחיות ואז הי' עדין נקרא בשם יעקב והוא **כדאי' בזוהר פ' וישלח שהקשה שם על יעקב שהוא הי' בחיר האבות ואיך הוא השתחוה לעשו שהוא מסטרא אחרא וכל המשתחוה לו כאילו משתחוה לסטרא אחר' ותירץ שם בזוהר ח"ו לומ' כן שיעקב הי' משתחוה לעשו שהוא מסטרא אחרא כ"א לשכינה שהי' שם שנא' והוא עבר לפניהם וישתח' אין והוא אלא שכינה שהשכינה הלכה לפניו ע"כ הוא בזוהר** ואלמדך הינה למה נקראת שכינה והוא הלא ידעת שלשון הוא לשון נסתר שאינו לנוכח והטעם שכל זמן קודם שנתגלית הבנין דעשר ספירות נקרא הוא ואח"כ נקרא אתה : ולזה רמז כאן שא' והוא עבר לפניו ולמה לא א' כהכיא שא' וה' הולך לפניהם אלא הטעם הוא שהוא באמת דבר נסתר מעשו שהוא יסבור שהוא משתחוה לו ואז יהי' ב"א דאטעי לנפשי' ואף שגניבת דעת הוא אסור אבל באופן זה שהוא אטעי לנפשי' הוא שרי : ונחזור נא אל הדבר שהתחלנו ונזכור שהתירץ של יעקב שהשתחוה לשכינה ולא לעשו :

ואית' בציוני בפ' אחרי טעם לאיסר עריות מפני שכל פעולה של מטה פוגמת הפעולה של מעלה ובמרכבה עליונה מצוי כ"כ יחוד הקורבה כי איש אל אחיו יודבקו בתכלית הקירוב והפוגם באחת מכל עריות משתמש בשרביטו של מלך וחייב מיתה שהרי המשתמש בשרביטו של מלך בו"ד חייב ק"ו בשרביטו של מלך הק"בה והקשה ולמה נשא יעקב שתי אחיות ותירץ שאני יעקב כי הק"בה קרא לו אתה אני אלוה בעליונים ואתה אלוה בתחתונים והותרה לו להשתמש בשרביטו של מלך הק"בה שהרי אף הוא מלך כביכול כמו מלך הק"בה : ולפ"ז זה הוא כוונת הפסוק ויאמר בלק אל בלעם בכיון זה הלשון לכה ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל ופי' רש"י שרצה לקללו בשם המובהק ויפה כיון רש"י שכיון לקללו בשם המובהק כי שני השמות האילו היו מובהקי' לפי טעמם שהרי בשעה שנשא שתי אחיות עדין הי' שמו המובהק יעקב שהרי לא נקרא ישראל כ"א אחר נויכוח עם המלאך שנא' ויאמר אל אל וכו' ועי"ש זה נקרא ישראל ואח"כ השתחוה לעשו ונמצא ששני השמות הי' מובהקי' ויפה פירש"י שרצה לקללו בשם המובהק וע"כ צריך הי' להזכיר שני השמות דאילו לא הי' מזכיר רק שם א' כגון יעקב לא הי' מובהק כ"א בעת נשיאת האחיו' אבל בהשתחוי' לא הי' מובהק שאז הוא נקרא ישראל וכתיב ולא יקרא שמך עוד יעקב וכו' והוא הי' רוצה לקללו על שני חטאיו האילו ובשם המובהק וע"כ הי' צריך להזכיר שני השמות וזהו כוונת בלק בדברו אל בלעם שהוא הי' יודע חטאיו של יעקב אבל התירוצין היו נעלמים ממנו ולו"א לו בלעם טועה אתה בדבר שאין שום מקום לקללו שהרי יש לו תירוצין וזהו שא' לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל כן בשם יעקב לא חטא וכן בשם ישראל לא חטא כלום וא' לו התירוצין כי ה' אלוהיו עמו רוצה לומר על מה שהשתחוה לעשו לא חטא כי ה' אלוהיו עמו שהשכינה הי' עמו ולשכינה הי' משתחוה ועל חטא שני שנשא שתי אחיות ותרועת מלך בו וכמו שפירש"י כמו מרעהו דוד שהוא כרעי' להק"בה שאף הוא מלך וזהו תרועת מלך ומותר לו להשתמש בשרביטו של מלך וק"ל :

ולפ"ז נ"ל ליישב גם המשך הפסוקי' **ויקרא יעקב לבניו וגו' נשיו ויאמ' הסירו אלוקי הנכר מקרבכם** והקשה לי הרי זה המעשה הי' אחר מעשה דינה ושכם וזה הוא שני' רבות אחר נשואי יעקב האחיות ולמה לא א' להם להסיר ע"ז מהם עד עתה אחר מעשה דינה ונ"ל ע"פ **מדרש ילקוט פ' וישלח ויקרא לו אל אלוה ישרא' ותצא דינה בת לאה הרי אף חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו והוא אומר ויקרא לו אל אלה"י ישראל שעשו עצמו לאלוה לכך ותצא דינה בת לאה שנענש בדינה** וא"כ מוכח הוא שבא מעשה דינה שאין הוא נקרא אלוה וכיון שאין הוא נקרא אלוה הדרי קושי' הזוהר לדוכת' איך הוא נשא שתי אחיות ונ"ל תירץ אחר דאי' עוד תירץ מפני שנתגיירו וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ובטלה הקורבה ולזה בוודאי כ"ז שלא נענש במעשה דינה הי' יעקב סבור שיש לו תירץ שאף הוא נקרא אלוה והרי ע"כ הוא אומר ויקרא לו אל אלוקי ישראל שקרא עצמו אלוה אך אחרי שראה שהוא נענש במעשה דינה ואז אף הוא יבין שזה הוא עונשו על שקרא עצמו אלוה וא"כ שאין הוא נקרא אלוה ומאי תירץ אית לי' על לקיחת שתי אחיות ונ"ל שאין לו שום תירץ כ"א הגירות וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולזה הוא בא דווקא אחר מעשה דינה ויקרא אל נשיו ויאמר להן הסירו אלוהי נכר מקרבכם שהזהירן על הגירות ולזה א' ויקרא אל נשיו ולמה לא א' ויקרא אל רחל ואל לאה כמו דכתי' ויקרא אל רחל ואל לאה אל צאנו אל השדה דשם פרטן בשם וכאן קא' אל נשיו אלא לזה כיון ויקרא אל נשיו רוצה לומר כיון שראה מעשה דינה שנענש ואין זה כ"א שקרא עצמו אלוה וא"כ אין לו תירץ על שנשא שתי אחיות לו"א ויקרא אל נשיו רוצה לומר אל נשיו קא' להו שהרי עתה אין לו תירץ על זה שהן נשיו ונ"ל שאין לו תירץ כ"א גירות וע"כ הוא א"ל הסירו אלוקי הנכר מקרבכם שזהו גירות וכדאי' בילקוט וישב דקא חשיב ואזיל התם אברהם גייר גרים שנא' ואת הנפש אשר עשו בחרן יצחק דכתיב וישב יעקב בארץ מגורי אביו מגיורי אביו שכאן שאביו יצחק גייר גרים ואף יעקב גייר גרים שנא' ויאמר הסירו אלוקי הנכר מקרבכם וק"ל :

תי' הזוהר בשם שקשי' לכאור' על יעקב שהשתח' לעשו שהי' מסטרא אחרא כאשר דבאמת הי' משתחו' רק לשכינה כמ"ש והוא עבר לפניה' ואין והוא אלא שכינה

ביאור המשך הפסוקים פ' וישלח ויקרא יעקב אל בנ"י וא' נשיו ויאמר הסירו אלוקי נכר מקרבכם

* * *

רבי יוחנן כי הוי מטי להאי קרא בכי וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפי' ובנשבעי' לשמי בשקר וכו' עבד שרבו מקרבו לדונו וממהר להעידו כלום תקנה יש לו ויש כאן לדקדק למה דוקא באילו יותר משאר עבירות ועו' דקא' שרבו מקרבו וממהר להעידו כלום תקנה יש לו ואי לא הי' ממהר מה תקנה יש לו וביותר הוא תמוה שהרי מידות של הק"בה להאריך אף ומה פיא זו שהוא ממהר : ואגב אנו צריכין לדקדק שא' בלשון עבר והייתי עד ממהר דהל"ל ואהי' שהוא עתיד ונ"ל ליישב הא דקא' והייתי בלשון עבר וזהו טעמו ע"פי דאנן קי"ל מודה בקנס הוא פטור אך יש חילוק אם הוא מודה קודם שבאו עדי' אז הודאתו הודאה ופטור מן הקנס אבל אם כבר רואה שעדי' באים להעיד עליו והוא מיראת העדים מודה אין כאן הודא' וגבי הקב"ה דכתי' אם יסתר איש במסתרי' ואני ל"א אראנו כמנא שתיכף בשע' שעשה הקב"ה רואהו אם אין הקב"ה רוצה להיות עד בדבר רק דיין ואז יתקנה שיבוא ויודה בדבר והקב"ה מעלים עין מסודרי' כאילו הוא אינו רואהו ואז הודא' הודאה אבל אם הק"בה רוצה להעיד או אף אם הוא ירצה להקדים להודות בכל מה דאפשר אין זה הודאה שהרי כבר באו העדי' ואי אפשר להיות

ביאור גמ' בחגיגה ר"י כי הוי מטו להאי קרא בכי וגו' עבד שרבו ממהר להעידו כלום תקנה יש לו

הודאה קודם ביאת העדים שהרי תיכף בשעת מעשה עין רואה והודאה אי אפשר להיות כ"א אחר המעשה ולז"א וקרבתי אליכם למשפט ואם תרצו לומר שאתם הקדימו להודה וכל העונשין הנם קנס ומודה בקנס הוא פטור לז"א והייתי עד ממהר ר"ל כל זה שאתה ממהר להקדים להודות אין זה מהני כלום כי מהירות שלי הוא קודם ולז"א והייתי לשון עבר ר"ל שאני כבר הייתי עד שראיתי בשעת מעשה ואני הוא הדיין וכיון שהדיין הוא יודע העדות שוב לא מהני הודאה ולזה בכה רבי יוחנן עבד שרבו מקרבו לדונו וממהר להעידו כלום יש לו תקנה דאילו לא היה ממהר אפשר שהיה לו תקנה בהודאה ומודה ועוזב ירוחם אבל כיון שהוא ממהר יהיה לעולם כבר כאן העדים כלום יש לו תקנה ודוק :

ישוב הפסוק והייתי עד ממהר במכשפ' ובמנאפ' ובנשבעים בשמי לשקר

ובכדי ליישב הא דקאמר במכשפי' ובמנאפי' ובנשבעי' בשמי לשקר נ"ל באופן זה ונתירוץ קושיא חדא למה לי לקב"ה להעיד בעצמו והלא שמים וארץ הם עדים מיוחדים והרי אף גם משה העיד עליהם שמים וארץ וכ"ל :

ע"פ דאיתא בחולין למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה :

והיינו שעדותן של שמים וארץ הוא אם יזכו השמים יתנו טלם והארץ תתן את יבולה אך מכשפי' הם יכולים להפך ולהעביר הגשמים וא"כ שמכשפים מכחישין פמליא של מעלה וכיון שהם יכולין להכחיש העדות והוי לגבייהו לא שכיחי עדות כשרין והיכא דלא שכיח עדות כשרה אז אפילו קרוב ופסול יכול להעיד וע"כ א'הקב"ה והייתי עד במכשפים ואע"פ שהוא הוא כאב וכלום יש אב שמעיד על בנו אך במכשפין שהן מכחישים כל העדות יכול הוא אפילו קרוב להיות עד וק"ל : וכן בנשבעין בשמי לשקר ג"כ יכול הוא האב להעיד על בנו והוא :

ע"פ דאיתא בסנהדרין פ' זה בורר לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים הכתוב מדבר או אינו אלא בחטא אבות שהרי כתיב איש בחטאו יומתו אלא ש"מ בעדות בני' הכתוב מדבר :

ולפ"ז בשעת דחי' לאו האי קרא איש בחטאו יומתו ה"א לא יומתו אחטא קאי אבל עדות כשרין להעיד אבות על בנים : ואית' בשבועות בשעה שאמר הקב"ה לא תשא נזדעזע כל העולם כולו שאמר מה שבכל העבירות כולן נפרעין ממנו ולא ממשפחתו שכן כתיב איש בחטאו יומתו וכאן גבי שבועת שוא נפרעין ממנו וממשפחתו וכו' ומסיק שם שהוא בעונש חמור אבל ממשפחתו בעונש קל וא"כ שגבי לא תשא נפרעין ממנו וממשפחתו ואלו איש בחטאו יומתו אלא שהוא בעונש חמור וממשפחתו בעונש קל וא"כ שפיר איש בחטאו יומתו להכי הוא דאתי א"כ י"ל שאב יכול להעיד לבנו שהרי אין שום לימוד על עדות בנים ד"י"ל לא יומתו אתי לומר שלא יומתו באותו העונש החמור אלא בעונש הקל וע"כ צריך איש בחטאו ג"כ כדי לשורש חילוק זה ואין שום לימוד על עדות וע"כ א'הקב"ה והייתי עד במכשפין ובנשבעי' בשמי לשקר אף שבשאר עבירות אינו כן דכלמוד הוא מיתורא דקרא לא יומתו אבל בשבועת שוא אפשר לומר דיכול להעיד וק"ל וכן במנאפי' שהרי הנואף הוא עובר כל עשרה הדברות והוי אף שבועת שוא בכלל ועו' כיון שהן מנאפין ואז אף הם מעידין אב לבנו שהרי הוא אינו יודע שזה הוא אביו ומעידו ועו' אפשר לומר שהקב"ה גר גזרת כנואף עליו והכל יודעין שהוא בן הנואף וזהו והייתי עד במנאפי' וק"ל :

ביאור איזה פסוקים בפ' חיי שרה בקבורת שרה

והואיל שאני עסוק במסכת חגיגה נ"ל עוד ליישב הא דכתי' בפרשת חיי שרה : **דאמ' אברהם גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר וגו' והם אמרו לו נשיא אלוקי' אתה בתוכינו במבחר קברינו קבור את מתיך** ע"כ ויש כאן לדקדק למה דייקה אברהם עצמו לגר וכי מה מועיל לו זאת ואף שרש"י פירש אם תרצו גר אנכי ואם לאו תושב אנכי עכ"פ לא היה לו לאברהם לעשות עצמו כגר כיון שיש לו טענה מעולה שהוא תושב ואז אם לא ירצו יעשו כבר מעצמן אבל הוא היה לו לשתוק שני' ואף הם שאמרו לו נשיא אלוקי' אתה בתוכינו למה השיבו לו יותר ממה שביקש הוא ודי הי' אילו היו אומרין לו תושב אתה בינינו והם השיבו לו שלא מעבירנא : ונ"ל שאף אברהם לא נתכוון עצמו כגר ואף הם השיבו לו כשיטתו והוא ע"פ **דאיתא פ"ק דחגיגה א'רבי יוחנן כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של אלקי' שנ' ומטי גר ומטי כתי'** והאבות כולם נקראו אלוקי' כמו שמצינו גבי יעקב שאמר לו הק"בה אתה אלוה בתחתוני' וכן גבי אברהם : ולפ"ז אברהם שבא כאן לקבור את שרה וכבר אמר אלוקי' לך ולזרעך אתן את הארץ ויש כאן בש"ס פלוגת' אי א"י מוחזקת היא או ירושה היא מאבותינו ועיין באורך בפ' ח"ס ובמגילה ובכמה מקומות בש"ס ואברהם בא כאן בטענתו שיתנו לו אחוזת קבר אך שהוא ידע שבוודאי הם יעותו הדין נגדו וע"כ אמר גר ותושב אנכי עמכם ר"ל אם תרצו לעשות משפט תדעו כי גר אנכי וכל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה ומטי כתיב ואף הם הבינו הדבר וע"כ כשיטתו השיבו לו נשיא אלוקי' אתה בתוכינו ר"ל למה לך לעשות עצמך לגר ואז כאילו מטה דינו של אלוקי' שלא אלוקי' אתה בתוכינו ר"ל שהרי אתה בעצמו הוא אלוקי' שאתם אלוה בתחתונים וע"כ אמרו בתוכינו ואין את צריך לעשות עצמך אלינו כגר והדר לשיטת דינך כאלוקי' שלא את הוא ממש אלוקי' ונאלים להטות דינך :

ר' עקיבא

ביאור המא
במסכת
שאל ר' עק
את ר' נחו
הגדול
הארכת
וכו'

שאל את ר' נחוני' הגדול במה הארכת ימים אתו גוזי וקא מחו לי' א"ל קצת' בחיין סליק ויתיב ארישא דדיקלא וא"ר אם נא' כבש למה נאמר אחד א"ל שבקוהו צורבא מרבנן הוא א"ל אחד מיוחד שבעדרו א"ל מימי לא קבלתי מתנות וותרן בממוני הייתי וכו' לא קבלתי מתנות כי הא דר' אלעזר כי הוו משדרי לי' מתנות מבי נשיאה לא הוה שקיל וכי הוה מזמני לי' מבי נשיאה לא הוה אזיל דהוה א'לא ניח' לכו דאחי' דכתי' שונא מתנות יחי' ר' זירא כי הוו משדרי לי' מתנות לא הוה שקיל וכי הוה מזמני לי' הוה אזיל א' אתייקורי הוא דמתייקרי בי ע"כ המאמר :

והוא נ"כ ובטרם אבוא לבא"ר כל המאמר אבדוק בכל הספרים ועיונית דתוכיח כאן פרק דקא' ר' נחוניא הגדול למאי כ"ס הוא דקא' שאל ער' נחוני' הגדול וסתם הל"ל שאל מר' נחוני' ואף דהא' עוד ר' נחוניא בן הקנה הלא כיון שלא יאמר בן הקנה שמילא ידעינן שהוא נחוני' הסתי : ועו' דאתו גוזי יקא מחו לי ולא א' ר' נחוני' ולא כלום עד דהוא סליק ויתיב ארישא דדיקלא וא"ר אם נא' כבש למה נא' אחד ואז א' שבקוהו צורבא מרבנן הוא ובמאי חזי : ועו' קשה דקא' סליק ויתיב ארישא דדיקל' ומה שי' חכמתו של ר"ע בזה דסליק ויתיב ארישא דדיקלא ולמה דוקא ארישא דדיקלא : ועוד קשה דקא' מימי לא קבלתי מתנות כי הא דר' אלעזר וכו' ר' זירא וכו' דמשמע שכהנ' שתיהן וקבלה הוא לא עבד כ"א כאחד מהכין או כר' זירא דכי הוה מזמני לי' הוה אזיל משום דאתיקורי הוא דאתיקרי בי' או כר' אלעזר דלא הוה אזל ולא הוה שקבל שום מתנות וא"כ לא הוה לי' לאתוי כ"א אותו שהוא נהג כמכנג ונ"ל ליישב ע"פ דאית' בגמרא סוף שבת דפליגי ר' יוחנן ור' חנינא א"א יש מזל לישראל והכל הוא לפי לידת המזל באיזה מזל נולד וכדאי' בסוף שבת באותו דף דקחשיב שם מאן דאתיליד במזל חמה עתיר ונאי הוה ורוזי גלין במזל לבנה לית לי' שדליה כלום וכו' דקא חשיב שם אמר ר' חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל ופרש"י שאין תפילה וצדק' משנה אתה מזל ר' יוחנן אמר אין מזל לישראל ופירש"י שע"י תפלה וצדקה משתנה מזלו לטוב ע"כ הוא בשבת : ועיין בתוספ' ול"ל בר"ע

וז"ע